

12.2020

διαΝΕΟσις

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ελλάδα

Μιλτιάδης Νεκτάριος, Σωτήριος Καρκαλάκος, Αθηνά Πλέσσα-Παπαδάκη,
Αθανασία Θεοδωρίδου, Ελένη Χηνοπούλου

Δεκέμβριος 2020

Ομάδα Εργασίας

Μιλτιάδης Νεκτάριος

Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιώς

Σωτήριος Καρκαλάκος

Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιώς

Αθηνά Πλέσσα-Παπαδάκη

Διευθύντρια Υπουργείου Παιδείας

Αθανασία Θεοδωρίδου

Αναπλ. Γενική Διευθύντρια ΟΑΕΔ

Ελένη Χηνοπούλου

Τμηματάρχης Υπουργείου Παιδείας

Περίληψη

Οι κοινωνικοοικονομικές αλλαγές, όπως η παρατεταμένη οικονομική ύφεση, η συρρίκνωση του ΑΕΠ, η γήρανση του πληθυσμού, το υπερδιπλάσιο ποσοστό της ανεργίας των νέων από το αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ, η φτωχοποίηση της μεσαίας τάξης και η χαμηλή παραγωγικότητα οδήγησαν σε πόλωση την αγορά εργασίας και σε διαρθρωτική ανεργία.

Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης αναδείχθηκε η σημαντικότητα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στην υποστήριξη του πληττόμενου οικονομικού και κοινωνικού τομέα και τούτο διότι οι χώρες που είχαν αποτελεσματικά εκπαιδευμένο και παραγωγικό ανθρώπινο δυναμικό διέθεταν συγκριτικό πλεονέκτημα για την ταχύτερη ανάκαμψή τους. Ειδικότερα, η Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (ΕΕΚ) είναι η πλέον αποδοτική παράμετρος της εκπαίδευσης, διότι εκτός του να προετοιμάζει τα άτομα για την εργασία, διδάσκει τους δεξιότητες και ικανότητες, εκ παραλλήλου συμβάλλει στην προσωπική ανάπτυξη των μαθητευομένων και την αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία.

Στο ανωτέρω πλαίσιο σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο αναληφθήκαν δράσεις με τη χρηματοδότηση του εκσυγχρονισμού των εθνικών συστημάτων ΕΕΚ. Η Ελλάδα αναμόρφωσε το σύστημα της ΕΕΚ το 2013, σε ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον με χαμηλές επιδόσεις της χώρας στη πλειονότητα των εκπαιδευτικών δεικτών, με τις δαπάνες για την εκπαίδευση να είναι οι δεύτερες χαμηλότερες της ευρωζώνης και με διαχρονική απαξίωση του τομέα. Ο νέος σχεδιασμός προσπάθησε να εισάγει ορισμένα νεωτεριστικά στοιχεία εκσυγχρονισμού, αλλά κατ' ουσίαν ήταν το παραδοσιακό μοντέλο ΕΕΚ που αναπαράγεται την τελευταία τεσσαρακονταετία με διαφορετικές ονομασίες εκπαιδευτικών δομών και με την απουσία των κοινωνικών εταίρων. Ως αποτέλεσμα, τα προβλήματα συσσωρεύονται και διογκώνονται σε ένα ταχέως μεταβαλλόμενο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον, το οποίο απαιτεί μια αντίστοιχα ταχέως εξελισσόμενη ΕΕΚ.

Στο παρόν κείμενο περιλαμβάνεται σύντομη περιγραφή του συστήματος αρχικής ΕΕΚ δευτεροβάθμιου επιπέδου, αναδεικνύονται δυσλειτουργίες που ταλανίζουν διαχρονικά το σύστημα και προτείνονται μέτρα και πολιτικές για άρση ή βελτίωση αυτών.

1. Εισαγωγή

Η οικονομική κρίση της τελευταίας δεκαετίας υποχρέωσε τις χώρες να επανεκτιμήσουν τους παραγωγικούς τους πόρους και η γνώση, η καινοτομία και η επιχειρηματικότητα να αποτελούν τις πλέον βασικές εισροές για την αντιμετώπιση της. Στο πλαίσιο αυτό, η εκ νέου αξιολόγηση και η αποτελεσματικότερη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί βασική προτεραιότητα για την ενίσχυση της παραγωγικότητας. Το εξειδικευμένο ανθρώπινο κεφάλαιο έχει καταστεί σημαντικός πόρος, ο οποίος μπορεί να κάνει τη διαφορά μέσα σε ένα διαρκώς περισσότερο ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον. Η εποχή μας είναι περισσότερο δυναμική σε σχέση με το παρελθόν και, ως αποτέλεσμα αυτού του δυναμισμού, οι κοινωνικές και οικονομικές δομές είναι περισσότερο ασταθείς.

Εκτός των επιπτώσεων της ύφεσης, η Ευρώπη και η Ελλάδα βρίσκονται αντιμέτωπες με σειρά άλλων προκλήσεων, μεταξύ αυτών το δημογραφικό πρόβλημα, οι τεχνολογικές εξελίξεις, η ανάγκη να αντιμετωπιστούν οι κοινωνικές ανισότητες και οι εντάσεις, το μεταναστευτικό πρόβλημα, η κλιματική αλλαγή, η γεωγραφική κινητικότητα, καθώς και οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας του κορωνοϊού. Προκλήσεις οι οποίες θα έχουν σημαντικό αντίκτυπο στις δομές της οικονομίας και της κοινωνίας και θα οδηγήσουν σε ριζικούς μετασχηματισμούς.

Η Ελλάδα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σημαντικές δυσκολίες σε ό,τι αφορά τη σταθεροποίηση της οικονομίας και την αντιμετώπιση των αναγκών της αγοράς εργασίας, όπου σε συνδυασμό με τη μη αποδοτικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος οδηγείται σε διαρθρωτική ανεργία.

Ένα κεντρικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η χώρα, όπως και οι περισσότερες προηγμένες οικονομίες, είναι αυτό της μετάβασης των νέων από το σχολείο στην αγορά εργασίας. Το ποσοστό ανεργίας των νέων υπερβαίνει το γενικό ποσοστό ανεργίας, συμβάλλοντας στην εμφάνιση μιας σειράς κοινωνικών προβλημάτων. Η διαρκώς αυξανόμενη προσφορά γνώσης στους νέους δεν επιλύει το πρόβλημα της ανεργίας -παρά το γεγονός ότι έχει βελτιωθεί σημαντικά το ποσοστό των νέων που ολοκληρώνει δευτεροβάθμιες και ανώτατες σπουδές- διότι, σύμφωνα με τους εργοδότες, υφίσταται πρόβλημα στην αναζήτηση εργαζομένων με τις κατάλληλες δεξιότητες. Το γεγονός

αυτό αποδεικνύει ότι περισσότερη εκπαίδευση δεν σημαίνει απαραίτητα καλύτερα κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα. Ένας τρόπος για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος μετάβασης είναι η στενότερη σύνδεση των μαθητών με τις θέσεις εργασίας μέσω της ΕΕΚ και μέσω του θεσμού της μαθητείας σε επιχειρήσεις.

Οι χώρες της ΕΕ έχουν υιοθετήσει σχολικές δομές που διαφέρουν βασικά στον βαθμό εστίασής τους στη μετάβαση από το σχολείο στην αγορά εργασίας. Κάποιες επικεντρώνονται στην επαγγελματική εκπαίδευση που αναπτύσσει συγκεκριμένες δεξιότητες που σχετίζονται με την εργασία, προκειμένου να προετοιμάσει τους μαθητές να εργαστούν σε συγκεκριμένα επαγγέλματα, ενώ άλλες τονίζουν τη γενική εκπαίδευση που παρέχει στους μαθητές η ευρεία γνώση και οι βασικές δεξιότητες που χρησιμεύουν ως βάση για περαιτέρω μάθηση και εκπαίδευση κατά τη διάρκεια του επαγγελματικού βίου του ατόμου. Από την άλλη πλευρά, πολλές ευρωπαϊκές και αναπτυσσόμενες χώρες, με επικεφαλής τη Γερμανία και το «δυναμικό σύστημά» της, παρέχουν εκτεταμένη επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση σε δευτεροβάθμιο επίπεδο -μερικές φορές με άμεση συμμετοχή της αγοράς εργασίας- μέσω μαθητείας.

Επιπλέον αρνητικός παράγοντας στη χώρα μας είναι ότι οι εργαζόμενοι αναγκάζονται να απασχολούνται σε εργασίες κατώτερες των προσόντων τους, με αποτέλεσμα να οδηγούνται σε μακροχρόνια ανεργία οι έχοντες χαμηλότερα προσόντα. Αυτό απαιτεί μια γενικότερη αναθεώρηση των «πολιτικών για τις δεξιότητες». Οι διαρκώς μειούμενες προοπτικές στην αγορά εργασίας, οι οποίες έχουν επηρεάσει κυρίως τους νέους και τους εργαζόμενους χαμηλής ειδίκευσης, έχουν αναδείξει την ανάγκη για συνεχιζόμενη επένδυση στην αρχική εκπαίδευση και στην εκπαίδευση ενηλίκων, ώστε να αντιμετωπιστούν οι αναντιστοιχίες δεξιοτήτων και να εξασφαλιστεί η ένταξη ή η επανένταξη στην αγορά εργασίας.

Καταλυτικός παράγοντας στην αναβάθμιση των συστημάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι η ποιοτική αναβάθμιση αυτών και η ενεργός συμμετοχή όλων των εταίρων, προκειμένου να επιτύχουμε συντονισμό των δράσεων σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, με σύνδεση του σχολείου με την αγορά εργασίας και την επιχείρηση. Βαρύτητα πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη των οριζόντιων δεξιοτήτων (γραμματισμό, μαθηματικά, ξένες γλώσσες) ισότιμα με αυτές της ειδικότητας, ισχυρή δέσμευση των κοινωνικών εταίρων, στήριξη του θεσμού της μαθητείας και συστηματική παρακολούθηση της εξέλιξης και των αποτελεσμάτων των δράσεων.

Στο ανωτέρω πλαίσιο, σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, έγιναν μελέτες και αναληφθήκαν δράσεις από τους διεθνείς Οργανισμούς για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που αναδείχθηκαν από τη παγκοσμιοποίηση

της οικονομίας, την οικονομική κρίση, τη ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη, με πρωτεύοντα στόχο την ανάδειξη της καταλυτικής συμβολής της ΕΕΚ, της χρηματοδότησης του εκσυγχρονισμού των εθνικών συστημάτων ΕΕΚ και της σύνδεσής της με την αγορά εργασίας.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ) προκειμένου να ενισχύσει τις προσπάθειες των κρατών-μελών παράγει κατευθυντήριες οδηγίες, βάσει εμπειριστατωμένων μελετών, δημιουργεί ένα ποιοτικό πλαίσιο για την ανάπτυξη και την εφαρμογή της ΕΕΚ και αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, ώστε οι στοχοθετημένες επενδύσεις και πολιτικές των κρατών-μελών να έχουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Ενδεικτικά αναφέρονται το Στρατηγικό Πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020» (ΕΚ2020), η Διαδικασία της Κοπεγχάγης, η οποία οδήγησε στην ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Συστήματος Μεταφοράς Πιστωτικών Μονάδων (ECVET) και το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο για τη Διασφάλιση Ποιότητας της ΕΕΚ (EQAVET), το ανακοινωθέν του Μάαστριχτ, το ανακοινωθέν του Ελσίνκι, το Ανακοινωθέν της Μπριζ, η Στρατηγική για την Ευρώπη 2020, το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF), η Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων και η Ευρωπαϊκή Συμμαχία για Μαθητείες. Η ΕΕ, εκτός των πολιτικών πρωτοβουλιών, διαθέτει στον τομέα και υψηλή χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και τα χρηματοδοτικά εργαλεία.

Σε εθνικό επίπεδο, οι χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας, όπως η Ελλάδα, έκαναν προσπάθειες αναμόρφωσης της ΕΕΚ, αλλά η αναμόρφωση συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι μακροχρόνια διαδικασία, την οποία πρέπει να υιοθετήσουν και να υποστηρίξουν η κυβέρνηση, οι κοινωνικοί εταίροι, οι εμπλεκόμενες ομάδες στη διαδικασία της εκπαίδευσης, ο επιχειρηματικός κόσμος, η οικογένεια και η κοινωνία ως σύνολο. Οι άνωθεν μεταρρυθμίσεις, οι οποίες προσπαθούν να συγκλίνουν υπαρκτές ανάγκες εκσυγχρονισμού, με επαγγελματικές περιχαρακώσεις και κατεστημένα, στο πλαίσιο μιας ιδεοληπτικής προσέγγισης της γενικής εκπαίδευσης και της ΕΕΚ, είναι σίγουρο ότι θα συνεχίσουν να αναπαράγουν χρόνιες στρεβλώσεις.

2. Υφιστάμενη Κατάσταση

Κοινωνικοοικονομικές Παράμετροι

1] Ως απόρροια της οικονομικής κρίσης και των τριών Μεσοπρόθεσμων Πλαισίων Δημοσιονομικής Προσαρμογής, οι μακρο- και μικρο- οικονομικοί δείκτες της χώρας επηρεάστηκαν και οδήγησαν σε ύφεση και υψηλή διαρθρωτική ανεργία. Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης η ελληνική οικονομία συρρικνώθηκε περισσότερο από 25% μετρούμενη σε σταθερές τιμές του ΑΕΠ μεταξύ 2008-2016. Στο διάστημα 2016-2019 εμφανίζεται ανάκαμψη 6%, μικρό μέγεθος αύξησης για να υπάρξει ταχεία ανάπτυξη της οικονομίας (ΕΛΣΤΑΤ 2019).

2] Ο πληθυσμός της Ελλάδας το 2018 (ESDE, 2020) ανερχόταν σε 10.725.000. Έως το 2050 ο πληθυσμός αναμένεται να μειωθεί κατά 14,5%. Τα παιδιά σχολικής ηλικίας (5 ετών), την επόμενη δεκαετία, προβλέπεται να μειωθούν κατά 27%, ενώ οι μαθητές ηλικίας 7-14 ετών θα μειωθούν άνω του 17%. Επίσης, την επόμενη εικοσαετία οι νέοι 15-19 ετών, που εισέρχονται στη δευτεροβάθμια και ανώτατη εκπαίδευση, προβλέπεται ότι θα μειωθούν κατά 23%. Οι προβλέψεις αυτές θέτουν θέμα για τον σχεδιασμό της Γενικής και ΕΕΚ εκπαίδευσης τα επόμενα χρόνια. Η ανακατανομή πόρων και ο προσανατολισμός αυτών σε θέματα ποιότητας και αναβάθμισης του εκπαιδευτικού συστήματος είναι τα πλέον επείγοντα θέματα, που πρέπει να επιλύσει η χώρα.

3] Στην Ελλάδα, το πλήθος των ΜμΕ είναι πλησίον του 99% του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων. Εξ αυτών το 97% είναι πολύ μικρές, με εργαζόμενους έως εννέα άτομα, και απασχολούν το μεγαλύτερο μέρος (62%) του συνόλου των εργαζομένων, υποδηλώνοντας κατακερματισμό της απασχόλησης.

4] Το ποσοστό απασχόλησης (πληθυσμός ηλικίας 20-64 ετών) ανέρχεται σε 61,2% το 2019, ενώ αντίστοιχα το 2007 ήταν 65,8%. Το ποσοστό απασχόλησης για τους αποφοίτους ΕΕΚ [ISCED 3-4], αν και εξακολουθεί να είναι χαμηλό, έχει αυξηθεί συνεχώς από το 37,5% το 2015 σε 50,5% το 2018 (μέσος όρος ΕΕ: 79,5%). Για τους νέους με ανώτερη εκπαίδευση [ISCED 5-8] το ποσοστό απασχόλησης είναι 76%.

5] Το συνολικό ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε από 7,9 % το 2007 σε 27,5% το 2013, ενώ το 2019 διαμορφώνεται σε 17,3%, πάνω από δυόμιση φορές του μέσου όρου της ΕΕ- 27 και η υψηλότερη τιμή μεταξύ των κρατών-μελών.

6] Το ποσοστό ανεργίας των νέων από 22,7% το 2007 αυξήθηκε σε 58,3% το 2013, ενώ το 2019 ανέρχεται σε 35,2%, υπερδιπλάσια τιμή του μέσου όρου της ΕΕ-28 και η υψηλότερη μεταξύ των κρατών-μελών. Αυτό οδήγησε στη φυγή 467.00 νέων ατόμων ηλικίας 25-44 ετών, μεταξύ 2008-2017, εκ των οποίων το 88% ήταν πτυχιούχοι ανώτατης εκπαίδευσης, το 60% ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών και το 11% ήταν κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος.

7] Το ποσοστό των νέων ηλικίας 20-24 ετών εκτός εκπαίδευσης, εργασίας και κατάρτισης (NEETs – Not in Education, Employment or Training) για την Ελλάδα είναι 22,5% κατατάσσοντας την Ελλάδα στις χώρες με το υψηλότερο ποσοστό NEETs, πολύ πιο υψηλό από το μέσο ποσοστό της ΕΕ-27. Η ποσοτικοποίηση των επιπτώσεων του φαινομένου NEETs είναι μία αρκετά δύσκολη διαδικασία, καθώς πρέπει να υπολογιστούν αρκετοί παράγοντες, όπως οικονομικοί, προσωπικοί, θέματα υγείας, κοινωνικού αποκλεισμού και οικογενειακοί. Σε μία μελέτη του Eurofound το 2008, υπολογίστηκε ότι η μη συμμετοχή των NEETs στην αγορά εργασίας οδηγεί σε μείωση του ΑΕΠ κατά 2,36% στη Βουλγαρία, 1,74% στην Ελλάδα και 0,6% στη Ρουμανία. Αυτά τα ποσοστά στην πραγματικότητα είναι αρκετά υψηλότερα, διότι δεν έχουν υπολογιστεί κοινωνικές παράμετροι όπως η υγεία, η μη εκπλήρωση οικονομικών υποχρεώσεων κ.ά.

8] Τα προγράμματα αρχικής ΕΕΚ προετοιμάζουν άτομα για θέσεις εργασίας σε επαγγέλματα μεσαίας ειδίκευσης, τα οποία, ακόμη και αν μειώνονται, εξακολουθούν να αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο μερίδιο των θέσεων εργασίας που διατίθενται σήμερα στην αγορά εργασίας. Το 2018, στην Ελλάδα το 31% όλων των θέσεων εργασίας ήταν σε επαγγέλματα που απαιτούσαν υψηλό επίπεδο προσόντα. Το 62% όλων των θέσεων εργασίας ήταν σε επαγγέλματα που απαιτούν προσόντα μεσαίου επιπέδου, σε αντίθεση με το 50% σε ευρωπαϊκό επίπεδο και επιπλέον το 7% των θέσεων εργασίας ήταν σε επαγγέλματα που απαιτούσαν χαμηλό επίπεδο προσόντων.

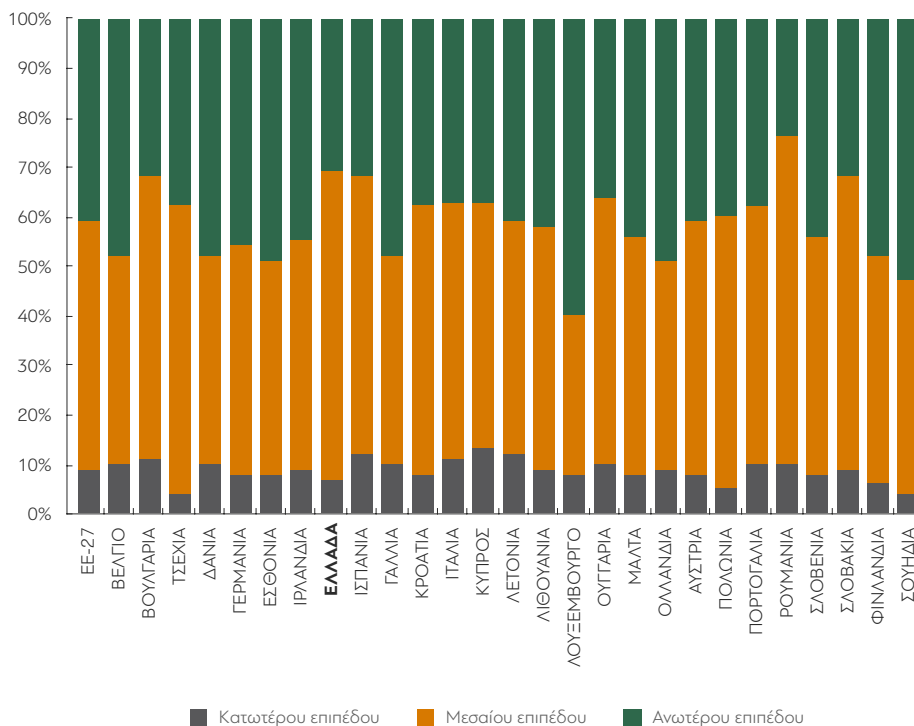
Σύμφωνα με τις προβλέψεις μελέτης του Cedefop για τις ανάγκες της αγοράς εργασίας με ορίζοντα το 2030, οι θέσεις εργασίας που απαιτούν προσόντα μεσαίου επιπέδου θα συνεχίσουν να αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο μερίδιο όλων των θέσεων εργασίας (46% όλων των προσλήψεων θέσεων εργασίας κατά την περίοδο 2016-2030). Έπεται ο αριθμός από τις θέσεις εργασίας που απαιτούν υψηλό επίπεδο προσόντων (43% όλων των θέσεων εργασίας). Ειδικότερα για την Ελλάδα προβλέπεται ότι ο ρυθμός ανάπτυξης της απασχόλησης θα είναι μεγαλύτερος του μέσου όρου του ρυθμού ανάπτυξης της ΕΕ -27, κυμαινόμενος στο διάστημα 2018-2030 μεταξύ 2,5% -3%. Στο ίδιο χρονικό διάστημα, ετήσια αύξηση της απασχόλησης

θα παρατηρηθεί στον τομέα των κατασκευών κατά 2,2%, των τηλεπικοινωνιών με πάνω από 6%, της υγείας με πάνω από 3% και στον τομέα της εκπαίδευσης. Επίσης ο τομέας της βιομηχανίας, των επιχειρήσεων και των υπηρεσιών αναμένεται να έχει αύξηση της απασχόλησης το χρονικό διάστημα 2026-2030. Μείωση θα παρατηρηθεί στον πρωτογενή τομέα και στις βοηθητικές εργασίες.

Η μεγαλύτερη αύξηση απασχόλησης θα παρατηρηθεί στα νέα επαγγέλματα του τομέα της υγείας και της εκπαίδευσης, στην παροχή υπηρεσιών και στις πωλήσεις και θα ακολουθήσουν οι νομικοί, τα ανώτερα στελέχη διοίκησης, οι τεχνικοί και οι υπάλληλοι εξυπηρέτησης πελατών. Η σύνθεση της ζήτησης των νέων επαγγελμάτων θα είναι 51% ανώτερου επιπέδου, 32% μεσαίου επιπέδου και 17% κατώτερου επιπέδου. Τα ποσοστά των εργαζομένων με μεσαίου επιπέδου προσόντα παρουσιάζουν μείωση μεταξύ 2018-2030 από 41% σε 36%.

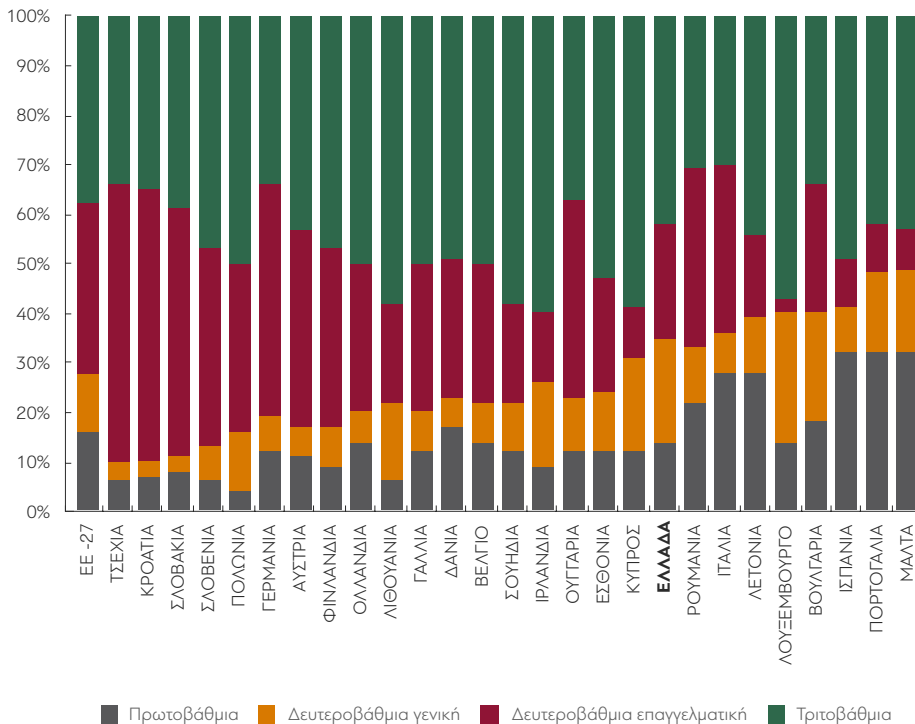
Η αυξανόμενη προσφορά εργαζομένων με υψηλότερη εκπαίδευση δείχνει ότι μπορεί να υπάρξουν ελλείψεις στη προσφορά θέσεων απασχόλησης μεταξύ των κατόχων προσόντων μεσαίου επιπέδου, διότι οι θέσεις εργασίας μεσαίου επιπέδου καλύπτονται από κατόχους ανώτερων προσόντων.

Διάγραμμα 1.1. Επίπεδο προσόντων και αγορά εργασίας

9] Στην Ελλάδα στην ηλικιακή ομάδα 30-34 ετών μόλις το 21% διαθέτει τυπικό προσόν ΕΕΚ δευτεροβάθμιου επιπέδου, ενώ το 42% διαθέτει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τη Γερμανία είναι 47% και 34%.

Διάγραμμα 1.2. Κατεύθυνση εκπαίδευσης νέων ηλικίας 30-34 ετών

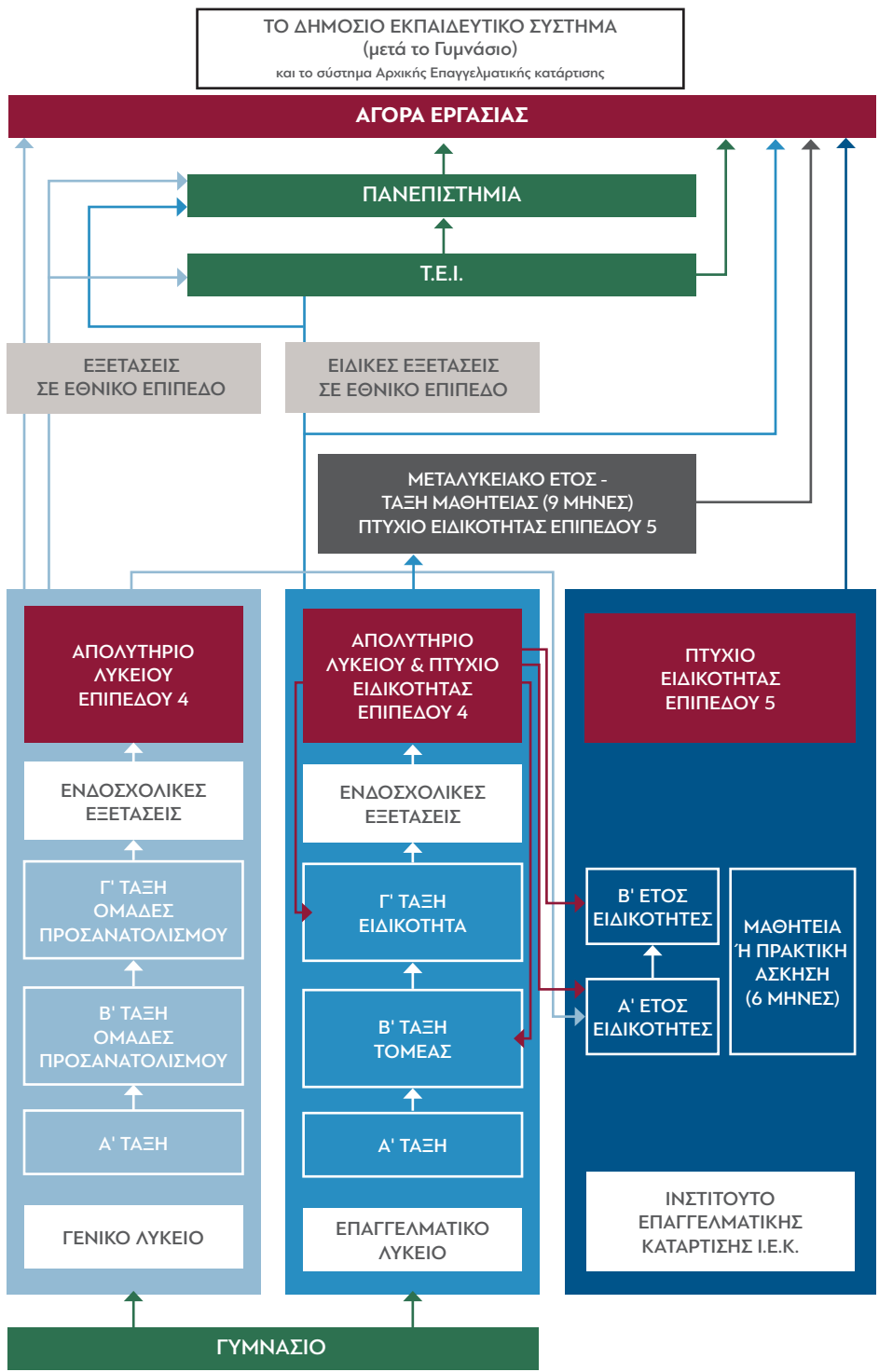
Πηγή: Eurostat LFS, 2018

10] Η αρνητική διαφορά μεταξύ θανάτων και γεννήσεων συνεχίζει να διευρύνεται, με διπλασιασμό κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση του πληθυσμού και συνεπώς του εργατικού δυναμικού, σημαντική πρόκληση για τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης και την αύξηση της παραγωγικότητας.

11] Ο κίνδυνος της φτώχειας έχει αυξηθεί δραματικά [31,8%] κατά την περίοδο της ύφεσης και διευρύνεται η απόσταση της Ελλάδας από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά 10,2% το 2018. Σε μεγαλύτερο κίνδυνο βρίσκονται όσοι έχουν αποφοιτήσει έως την υποχρεωτική εκπαίδευση, αλλά το ποσοστό των αποφοίτων της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που βρίσκεται σε κίνδυνο φτωχοποίησης συνεχίζει να αυξάνεται, αντίθετα προς τα άλλα επίπεδα εκπαίδευσης.

Το Εκπαιδευτικό Σύστημα

Διάγραμμα 2.1. Απεικόνιση Εκπαιδευτικού Συστήματος

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

Η εκπαίδευση και η κατάρτιση στην Ελλάδα παρέχεται από το κράτος και ιδιωτικούς φορείς και συντελείται στο τυπικό σύστημα και στο μη τυπικό σύστημα. Η δημόσια εκπαίδευση είναι δωρεάν.

Το εκπαιδευτικό σύστημα τελεί υπό την κεντρική ευθύνη και εποπτεία του υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Η προσχολική εκπαίδευση αρχίζει στην ηλικία των 4 ετών και η εκπαίδευση είναι υποχρεωτική έως την ηλικία των 15 ετών, στο τέλος του Γυμνασίου. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση διαρκεί έξι χρόνια [Δημοτικό], η κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση [Γυμνάσιο] διαρκεί τρία χρόνια και η ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση [η γενική και η επαγγελματική] διαρκεί τρία χρόνια. Η επιλογή κατεύθυνσης των μαθητών ξεκινά στην ηλικία των 15 ετών, όταν οι μαθητές επιλέγουν μεταξύ επαγγελματικών ή γενικών σπουδών. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση διαρκεί τέσσερα έως έξι χρόνια ανάλογα με τον τομέα σπουδών, οι μεταπτυχιακές σπουδές έχουν ελάχιστη διάρκεια ενός έτους και οι διδακτορικές σπουδές έχουν ελάχιστη διάρκεια τρία έτη.

Το σχολικό έτος 2020-2021 στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα λειτουργούν 15.229 προσχολικά έως και δευτεροβάθμια σχολεία, συμπεριλαμβανομένων και αυτών του εξωτερικού, με 1.458.069 μαθητές και 179.336 εκπαιδευτικούς [στοιχεία ΥΠΑΙΘ].

Σύμφωνα με την τελευταία αξιολόγηση του Διεθνούς Προγράμματος PISA για την Αξιολόγηση των Μαθητών (Programme for International Student Assessment), το 2018, η μέση απόδοση των Ελλήνων 15χρονων μαθητών είναι από τις χαμηλότερες μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ (451 στα μαθηματικά σε σύγκριση με τον μέσο όρο 489 του ΟΟΣΑ, και 457 στην κατανόηση κειμένου σε σύγκριση με τον μέσο όρο 487 του ΟΟΣΑ, και 452 στις φυσικές επιστήμες με μέσο όρο 452 του ΟΟΣΑ). Σύμφωνα με μελέτη του ΟΟΣΑ, αν όλες οι βιομηχανοποιημένες χώρες επιτύγχαναν τους 25 δείκτες που θέτει το PISA, οι οικονομίες τους θα ήταν πλουσιότερες κατά 100 τρισεκατομμύρια ευρώ κατά τη διάρκεια ζωής των μαθητών.

Το γενικό ποσοστό μαθητικής διαρροής του σχολείου είναι πολύ χαμηλό ανερχόμενο σε 4,7% σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ (10,6%). Η ειδικότερη ανάλυση ανά επίπεδο εκπαίδευσης αναδεικνύει τις παθογένειες του εκπαιδευτικού συστήματος, και την απαξίωση της ΕΕΚ. Για τη γενιά 2015-2018 το ποσοστό εγκατάλειψης του Δημοτικού ήταν 1,5%, του Γυμνασίου ήταν 4,7%, του Γενικού Λυκείου 1,6% και του Επαγγελματικού Λυκείου 11%.

Στις αρνητικές σημαντικές επιδόσεις, καταγράφεται η συμμετοχή ενηλίκων στη διά βίου μάθηση με ποσοστό 4,5%, το οποίο υπολείπεται του κριτηρίου αναφοράς του Ευρωπαϊκού Στρατηγικού Πλαισίου ΕΚ 2020 (15%). Το χαμηλό ποσοστό στο κριτήριο αυτό έχει καταλυτική σημασία για την επαγγελματική σταδιοδρομία, αρνητική συμβολή στη μείωση της ανεργίας, στην επανένταξη και επανειδίκευση των μακροχρόνια ανέργων στην αγορά

εργασίας, ανάλογα με τις ανάγκες αυτής και των νέων μεθόδων παραγωγής. Τα προγράμματα ανώτερης δευτεροβάθμιας ΕΕΚ ποικίλουν σημαντικά από χώρα σε χώρα. Σε αυτό το πλαίσιο, ο συνδυασμός της ενδοσχολικής ΕΕΚ και της μάθησης στο εργασιακό περιβάλλον μέσω συνδυασμένων σχολικών και εργασιακών προγραμμάτων προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα. Ωστόσο στην Ελλάδα, η πλειονότητα των μαθητών της ανώτερης δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης φοιτά σε ενδοσχολική ΕΕΚ (ΕΠΑΛ) με ένα μικρό ποσοστό να παρακολουθεί σύστημα μαθητείας στον ΟΑΕΔ.

Οι δαπάνες για την εκπαίδευση ανέρχονται σε ποσοστό 3,9% του ΑΕΠ το 2018, το οποίο είναι το δεύτερο χαμηλότερο της ευρωζώνης. Αυτό αποτελεί σημαντικό πρόβλημα και τροχοπέδη στην ανάπτυξη και στην αναδιάρθρωση του συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης, που κρίνεται ως προαπαιτούμενο για την οικονομική και κοινωνική ανάκαμψη της χώρας. Έντονη μείωση παρουσιάζει επίσης το ποσοστό των εκπαιδευτικών δαπανών σε σχέση με τις συνολικές δημόσιες δαπάνες, όπου το ποσοστό από 8,7% το 2014 διαμορφώθηκε σε 7,8% το 2015, το χαμηλότερο ποσοστό μεταξύ των κρατών-μελών ΕΕ-28. Το 82,5% της κρατικής επιχορήγησης δαπανήθηκε για αποδοχές των εργαζομένων, περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ (μέσος όρος ΕΕ: 62%).

Σημαντικός αρνητικός παράγοντας που πρέπει να αναφερθεί είναι η μη αξιολόγηση του συνόλου του φάσματος του εκπαιδευτικού συστήματος.

Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Η λειτουργία της Δευτεροβάθμιας τυπικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης διέπεται από τον ν. 4186/2013, όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον ν. 4386/2016. Η πολυνομία και η συστηματική κατάργηση θεσμικών πλαισίων πριν αυτά εφαρμοστούν για ικανό χρονικό διάστημα και αξιολογηθούν είναι παθογένεια της διακυβέρνησης της χώρας.

Η αρχική τυπική ΕΕΚ δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης παρέχεται στα Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑΛ) και στις Επαγγελματικές Σχολές Μαθητείας (ΕΠΑΣ) του ΟΑΕΔ και του υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης. Οι ΕΠΑΣ θα λειτουργήσουν έως το 2021. Το μαθητικό δυναμικό στην αρχική τυπική ΕΕΚ κατά το σχολικό έτος 2019-2020 ανερχόταν σε 106.909 μαθητές, με το 94% να φοιτά στα ΕΠΑΛ και στο 6% να φοιτά στις ΕΠΑΣ.

Η μη τυπική ΕΕΚ παρέχεται στο Μεταλυκειακό Έτος-Τάξη Μαθητείας και στα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ).

Η έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού και αξιολόγησης στην ΕΕΚ, οδήγησε σε κατακερματισμό του τομέα (ΕΠΑΛ, ΕΠΑΣ, Μεταλυκειακό Έτος-Τάξη Μαθητείας, ΙΕΚ) με αλληλοεπικαλύψεις επιπέδου και ειδικοτήτων, στην

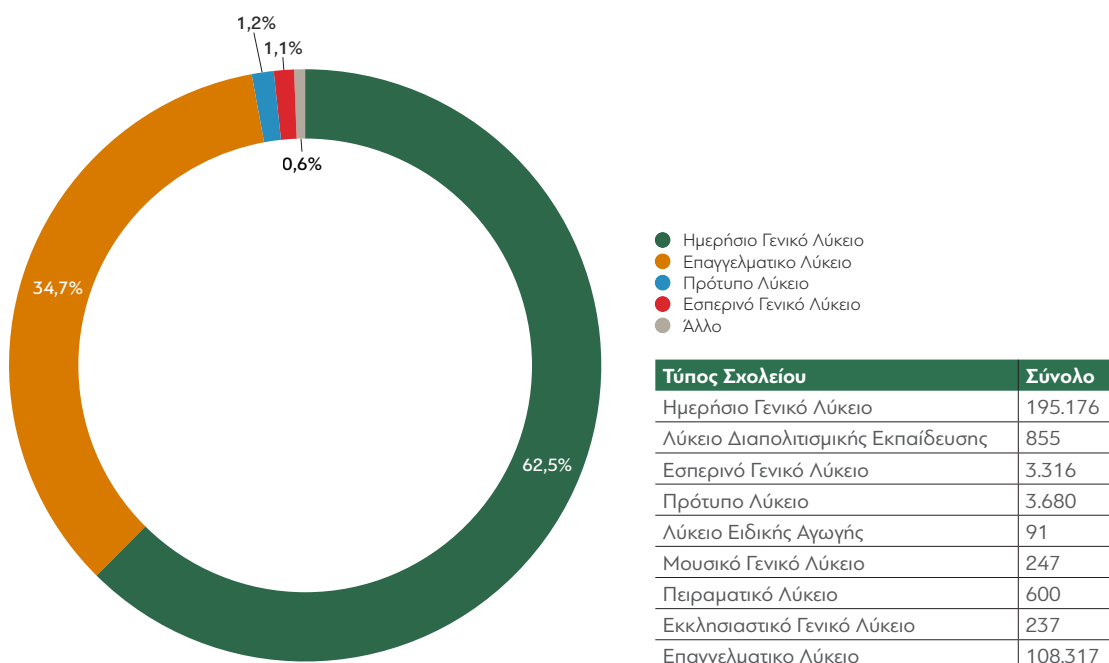
απουσία παροχής σύγχρονων και αξιόπιστων δεξιοτήτων και γνώσεων, οι οποίες θα ανταποκρίνονται σε μια υπό μετασχηματισμό αγορά εργασίας, στη σπατάλη πόρων και, βέβαια, στη μη επίτευξη της απαιτούμενης κοινωνικής αποδοχής..

Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑΛ)

Τα Επαγγελματικά Λύκεια διακρίνονται σε Ημερήσια και Εσπερινά και διαχωρίζονται σε εννέα τύπους. Κατά το σχολικό έτος 2020-2021 σε σύνολο 312.490 μαθητών της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα Λύκεια γενικής κατεύθυνσης αριθμούν 202.782 μαθητές και τα Λύκεια επαγγελματικής κατεύθυνσης αριθμούν 108.772 μαθητές. Η διαχρονική εξέλιξη του μαθητικού δυναμικού στα ΕΠΑΛ είναι μειούμενη, με σταθμό το 2013 όπου το μαθητικό δυναμικό ήταν 98.161. Έκτοτε παρατηρείται μία μικρή αύξηση και ως αποτέλεσμα το μαθητικό δυναμικό το 2020-2021 είναι αντίστοιχο με αυτό του 2008-2009.

Η αναλογία κοριτσιών (37%) και αγοριών (63%) στο μαθητικό δυναμικό στα ΕΠΑΛ συνεχίζει να είναι αρνητική για τα κορίτσια και να στερεί τις ευκαιρίες για αύξηση της απασχολησιμότητας των γυναικών. Το γεγονός λοιπόν ότι οι μαθήτριες είναι πολύ λιγότερες από τους μαθητές, καθώς και το ότι προτιμούν συγκεκριμένες ειδικότητες, δείχνει τη μικρή διείσδυση που έχει στα κορίτσια και την ανθεκτικότητα των στερεοτυπικών αντιλήψεων για τους ρόλους και τα επαγγέλματα γυναικών και ανδρών, (τεχνικές ειδικότητες για τα αγόρια και υπηρεσίες, υγεία για τα κορίτσια).

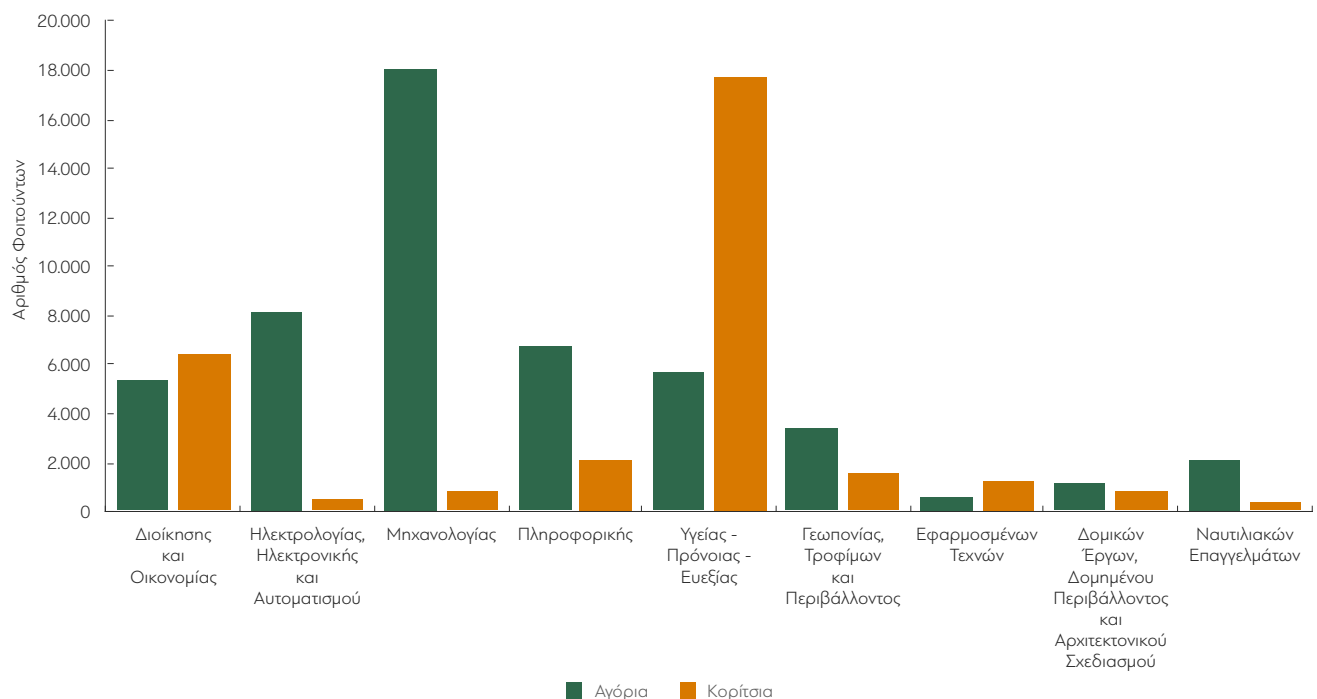
Διάγραμμα 2.2. Μαθητές ανά τύπο Λυκείου (σχολ. έτος 2019-2020)

Το μαθητικό δυναμικό των ΕΠΑΛ αντιπροσωπεύει το 34,6% του συνόλου του μαθητικού δυναμικού της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ο αριθμός των σχολείων αντιπροσωπεύει το 27,4% των μονάδων ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ο αριθμός των εκπαιδευτικών αντιπροσωπεύει το 38,3% του συνόλου. Η αναλογία μαθητή/ καθηγητή είναι 7,8 στα ΕΠΑΛ, ενώ αυτή η αναλογία στα ΓΕΛ είναι 9.

Ο ευρύτερος τομέας σπουδών που ακολουθούν οι μαθητές του ΕΠΑΛ είναι ο μηχανολογικός και ο κατασκευαστικός με το 35% των μαθητών, και αυτή είναι η τάση στη πλειονότητα των χωρών του ΟΟΣΑ διότι χαρακτηρίζεται από υψηλή απασχολησιμότητα και οδηγεί διαχρονικά σε καλύτερες αποδοχές. Ακολουθεί ο τομέας της υγείας και πρόνοιας με 28%, με εμφανή την ανισοκατανομή μεταξύ αγοριών και κοριτσιών. Αντίστοιχα είναι και τα ποσοστά απασχόλησης των αποφοίτων ΕΕΚ ανάλογα με τον τομέα σπουδών. Στην Ελλάδα μεγαλύτερο ποσοστό απασχόλησης έχουν οι απόφοιτοι ΕΕΚ στον τομέα της μηχανολογίας και βιομηχανίας, όπως και στην ΕΕ-28, ακολουθούμενοι από τον τομέα διοίκησης, από τον τομέα υπηρεσιών και τον τομέα υγείας και κοινωνικών υπηρεσιών (Διάγραμμα 2.3).

Διάγραμμα 2.3. Επιλογή ειδικοτήτων ανά φύλο

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

Δομή της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στα ΕΠΑΛ

Η διάρκεια της φοίτησης στα ημερήσια ΕΠΑΛ είναι τρία (3) έτη, ενώ στα εσπερινά είναι τέσσερα (4) έτη. Τα προγράμματα σπουδών των ΕΠΑΛ και του Μεταλυκειακού Έτους- Τάξη Μαθητείας καταρτίζονται κεντρικά από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ).

Τομείς και Ειδικότητες

Στην Α΄ τάξη, η οποία είναι κοινή για όλους τους μαθητές, διδάσκονται μαθήματα γενικής παιδείας 22 ώρες (γλώσσα, φυσικές επιστήμες, μαθηματικά, θρησκευτικά, ιστορία, πολιτική παιδεία, ξένη γλώσσα, φυσική αγωγή, πληροφορική), μαθήματα προσανατολισμού 7 ώρες (ερευνητική εργασία στην τεχνολογία, σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός-ασφάλεια και υγεία στον χώρο εργασίας, ζώνη δημιουργικών δραστηριοτήτων) και μαθήματα επιλογής 6 ώρες.

Στη Β΄ τάξη συνιστώνται εννέα τομείς σπουδών, οι οποίοι διαχωρίζονται σε ειδικότητες στη Γ΄ τάξη. Το πρόγραμμα διδασκαλίας της Β' τάξης περιλαμβάνει μαθήματα γενικής παιδείας (12 ώρες) και μαθήματα θεωρητικά και εργαστηριακά του τομέα επιλογής (23 ώρες). Τα εργαστηριακά μαθήματα πραγματοποιούνται στα Εργαστηριακά Κέντρα ή στα σχολικά εργαστήρια των ΕΠΑΛ.

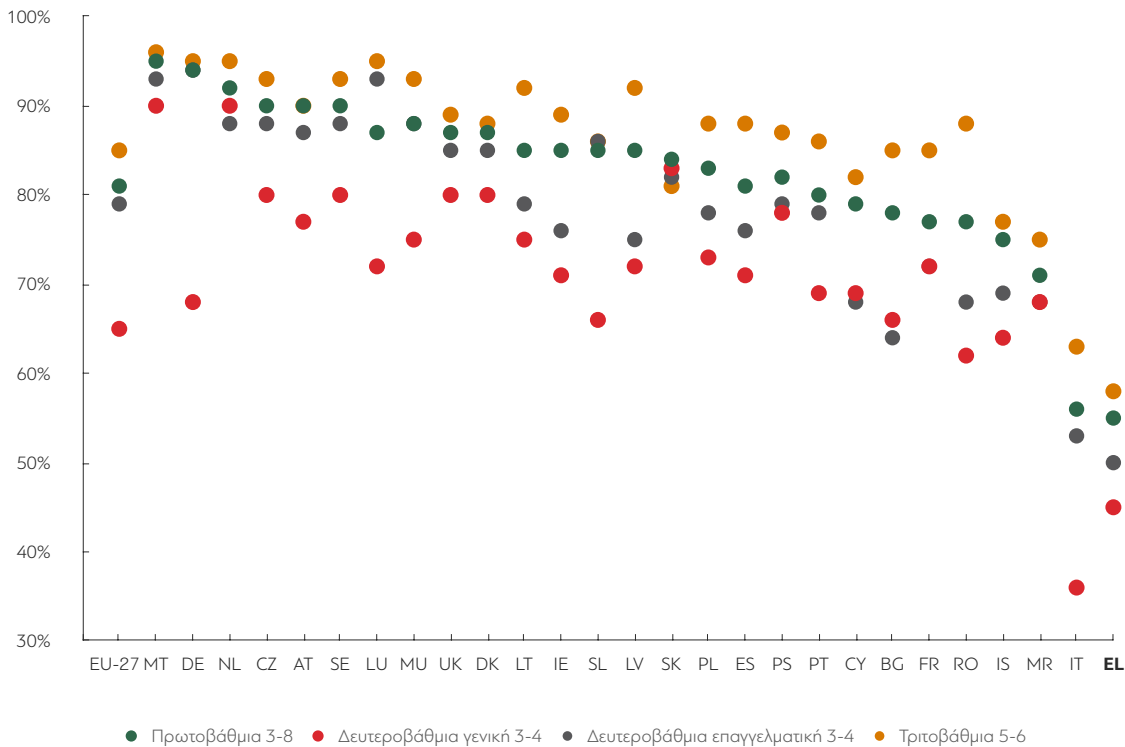
Στη Γ΄ τάξη προσφέρονται συνολικά 35 ειδικότητες, ενώ το πρόγραμμα διδασκαλίας περιλαμβάνει μαθήματα γενικής παιδείας (12 ώρες) και τα μαθήματα της ειδικότητας (θεωρητικά και εργαστηριακά, 23 ώρες).

Τα μαθήματα διδάσκονται από μόνιμους εκπαιδευτικούς στην τάξη και στα εργαστήρια, ενώ ένα υψηλό ποσοστό μαθημάτων είναι γενικής παιδείας. Στους αποφοίτους των ΕΠΑΛ χορηγείται απολυτήριο Λυκείου, ισότιμο του Γενικού Λυκείου, και επαγγελματικό πτυχίο ειδικότητας επιπέδου 4 του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων.

Οι απόφοιτοι των ΕΠΑΛ έχουν τις εξής διεξόδους: α) ένταξη στην αγορά εργασίας, β) συνέχιση των σπουδών σε αντίστοιχους τομείς στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, γ) Συνέχιση σπουδών στα ΙΕΚ, όπου αποκτούν πτυχίο επιπέδου 5 του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, δ) Πρόσβαση στο Μεταλυκειακό Έτος-Τάξη Μαθητείας. Επίσης, δύνανται να παρακολουθήσουν τα διετή τμήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης των Πανεπιστημίων, όταν αυτά λειτουργήσουν.

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 2.4 στη χώρα το ποσοστό αυτών που σπουδάζουν ΕΕΚ (30%) και το ποσοστό νέων ηλικίας 20-34 ετών με πτυχίο ΕΕΚ (18%) στη χώρα, αποδεικνύει ότι ένα μεγάλο ποσοστό από τους μαθητές ΕΕΚ συνεχίζουν για ανώτερες σπουδές. Η διαφορά αυτή είναι μικρότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ-28, αλλά πολύ μεγαλύτερη από τις χώρες οι οποίες έχουν αποτελεσματικά και επιτυχή συστήματα ΕΕΚ, όπως η Γερμανία, η Γαλλία και η Πολωνία.

Διάγραμμα 2.4. Ποσοστά απασχόλησης πρόσφατων αποφοίτων ανά τύπο εκπαίδευσης

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης και της Κατάρτισης, 2019

Μεταλυκειακό Έτος – Τάξη Μαθητείας

Το προαιρετικό «Μεταλυκειακό Έτος - Τάξη Μαθητείας», στην οποία εφαρμόζεται το δυϊκό σύστημα εκπαίδευσης (σχολείο – επιχείρηση) ανήκει στη μη τυπική εκπαίδευση, έχει διάρκεια ένα σχολικό έτος 9 μηνών και εκπαίδευση στον χώρο εργασίας διάρκειας 203 ωρών, κατανεμημένη σε 4 ημέρες και 28 ώρες εβδομαδιαίως. Μία ημέρα την εβδομάδα έχει διδασκαλία στην τάξη. Απευθύνεται σε ενήλικες αποφοίτους ΕΠΑΛ που βρίσκονται εκτός εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης.

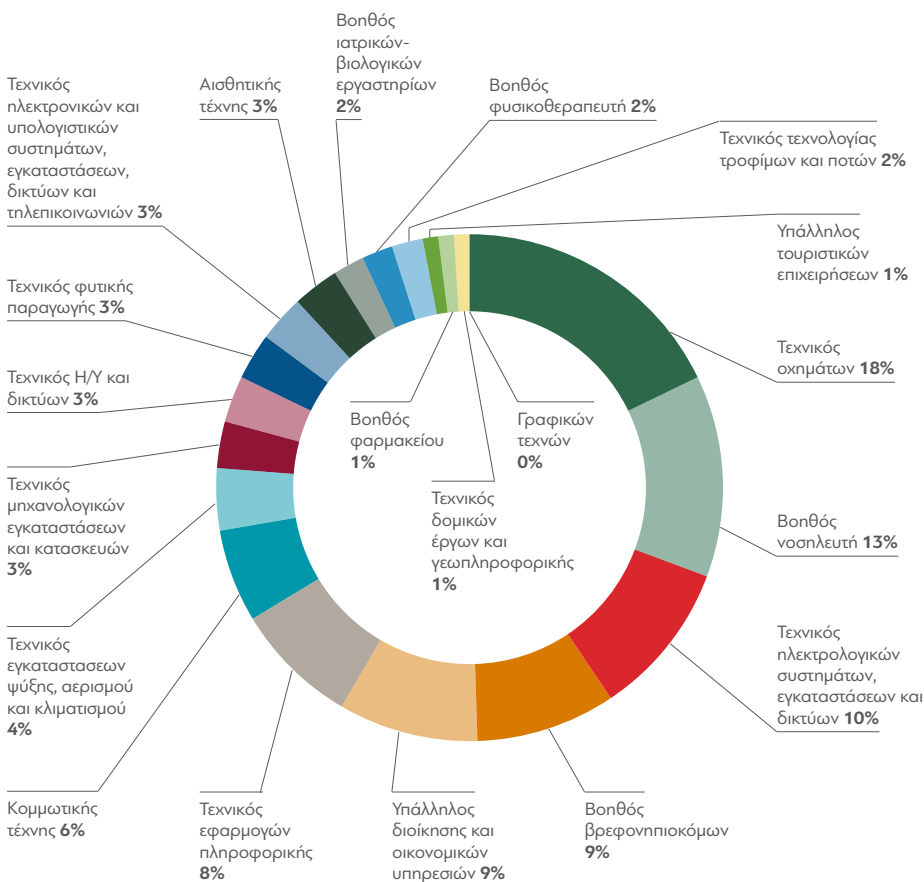
Οι απόφοιτοι του Μεταλυκειακού Έτους - Τάξη Μαθητείας συμμετέχουν προαιρετικά στο Προπαρασκευαστικό Πρόγραμμα Πιστοποίησης που οργανώνει το υπουργείο Παιδείας και λαμβάνουν πτυχίο ειδικότητας επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης επιπέδου 5 του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, μετά την ολοκλήρωση των διαδικασιών πιστοποίησης των προσόντων τους.

Οι ειδικότητες του Μεταλυκειακού Έτους - Τάξης Μαθητείας των ΕΠΑΛ κατά το σχολικό έτος 2018-2019 ήταν είκοσι έξι. Πραγματοποιήθηκαν

3.695 τοποθετήσεις σε θέσεις μαθητείας και η σχολική διαρροή ανερχόταν σε 13,22%.

Οι μέχρι τώρα επιδόσεις του θεσμού είναι απογοητευτικές, παρότι υπήρξε μεγάλη προβολή του. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το σχολικό έτος 2018-2019 πραγματοποιήθηκαν 3.695 τοποθετήσεις σε θέσεις μαθητείας, όταν μόνο οι μαθητές της τρίτης τάξης των ΕΠΑΛ του σχολικού έτους 2017-18 ήταν 26.368, συνυπολογίζοντας ότι το Μεταλυκειακό Έτος-Τάξη Μαθητείας απευθύνεται και σε αποφοίτους προηγούμενων ετών, είναι εύκολα κατανοητό ότι ο θεσμός δεν δύναται να θεωρηθεί ότι ανταποκρίνεται στους σκοπούς της ίδρυσής του.

Διάγραμμα 2.5. Μαθητές ανά ειδικότητα

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

Η κατανομή των θέσεων μαθητείας καταγράφεται στο 52% για τον δημόσιο τομέα και 48% για τον ιδιωτικό. Οι ειδικότητες με τις υψηλότερες προτιμήσεις είναι Τεχνικός Οχημάτων, Βοηθός Νοσηλεύτη και Τεχνικός Ηλεκτρολογικών Συστημάτων, Εγκαταστάσεων & Δικτύων (Διάγραμμα 2.5).

Επαγγελματικές Σχολές Μαθητείας (ΕΠΑΣ) του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) και του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Η Μαθητεία του ΟΑΕΔ είναι το σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης που εφαρμόζει το δυϊκό σύστημα εκπαίδευσης, το οποίο συνδυάζει τη θεωρητική και εργαστηριακή εκπαίδευση στον χώρο του σχολείου με την πρακτική άσκηση στον χώρο της επιχείρησης. Απευθύνεται σε νέους και νέες 16-23 ετών, που έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους στην Α' τάξη Γενικού ή Επαγγελματικού Λυκείου και έχει διάρκεια τέσσερα εξάμηνα.

Η υλοποίηση των προγραμμάτων Μαθητείας γίνεται κατά το θεωρητικό και εργαστηριακό μέρος στις σχολικές μονάδες, κατά δε το πρακτικό μέρος σε φορείς και επιχειρήσεις του Ιδιωτικού ή Δημόσιου Τομέα. Κατά τα 2 έτη σπουδών (Α' – Β'), πραγματοποιείται 4 ή 5 ημέρες την εβδομάδα (η 5η ημέρα είναι Σάββατο), πρακτική άσκηση των μαθητών σε επιχειρήσεις, σε εργασίες συναφείς προς την ειδικότητά τους και παράλληλη θεωρητική και εργαστηριακή εκπαίδευσή τους στο σχολείο. Κατά το τρέχον έτος λειτουργούν τριάντα ειδικότητες.

Τα προγράμματα γενικής παιδείας καταρτίζονται από το ΙΕΠ, ενώ τα προγράμματα πρακτικής άσκησης (μαθητείας) των μαθητών στους τόπους εργασίας καταρτίζονται από τον ΟΑΕΔ.

Οι απόφοιτοι των ΕΠΑΣ αποκτούν μετά από ενδοσχολικές εξετάσεις Πτυχίο Επαγγελματικής Ειδικότητας επιπέδου 4 του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων και τους παρέχεται η δυνατότητα να:

- λάβουν άδεια ασκήσεως επαγγέλματος ανάλογα με την ειδικότητα,
- απασχοληθούν στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα σε αντίστοιχες προς την ειδικότητά τους θέσεις ή να σταδιοδρομήσουν ως ελεύθεροι επαγγελματίες,
- συνεχίσουν σπουδές σε δημόσια και ιδιωτικά ΙΕΚ,
- εγγραφούν στη Β' τάξη του ΕΠΑΛ

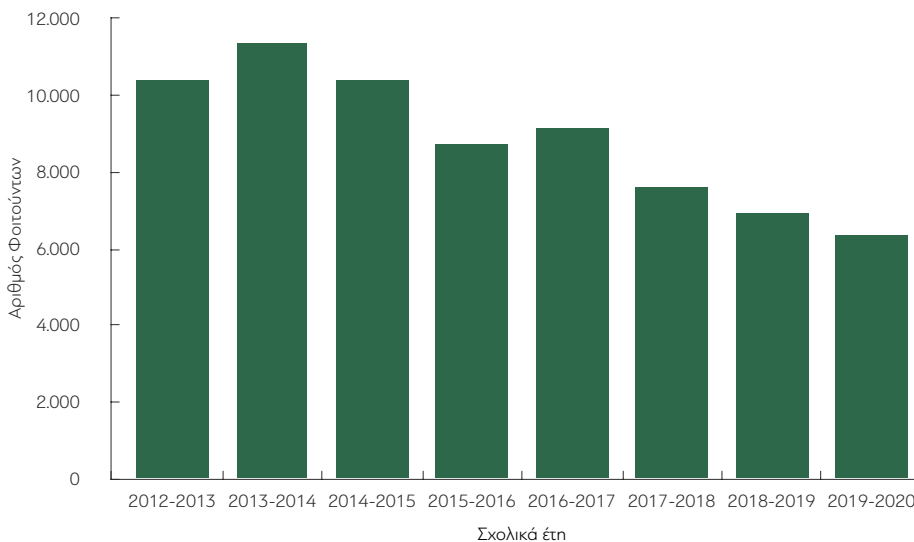
Στο Δυϊκό Σύστημα των ΕΠΑΣ Μαθητείας απασχολούνται οι εκπαιδευτικοί επαγγελματικής εκπαίδευσης στις σχολικές μονάδες και οι ενδοεπιχειρησιακοί εκπαιδευτές στις επιχειρήσεις, με διαφορετικά καθήκοντα και αρμοδιότητες. Οι εκπαιδευτικοί είναι μόνιμοι υπάλληλοι.

Σύμφωνα με στοιχεία έρευνας που πραγματοποιήθηκε για τον ΟΑΕΔ, το 2015, σχετικά με το προφίλ των επιχειρήσεων που συμμετέχουν σε προγράμματα των ΕΠΑΣ Μαθητείας, η συντριπτική πλειονότητα (72%) των επιχειρήσεων είναι «Πολύ Μικρές», δηλαδή απασχολούν κάτω από 10 άτομα προσωπικό. Η αμέσως επόμενη κατηγορία είναι οι «Μικρές» επιχειρήσεις με ποσοστό 13,6%. Σχετικά με τον κλάδο δραστηριότητας των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στη μαθητεία, η έρευνα έδειξε ότι πάνω από το 70% του

δείγματος ανήκει στον ευρύτερο κλάδο Εμπορίου και Υπηρεσιών. Ακολουθούν οι Κατασκευές, τα Ξενοδοχεία και τα Εστιατόρια.

Οι μαθητές αυξήθηκαν από 10.412 το έτος 2012-13 σε 11.378 μαθητές το σχολικό έτος 2013-14. Είναι σημαντικό ότι η αύξηση παρατηρήθηκε παρά το γεγονός ότι με τον Ν. 4186/13, οι ΕΠΑΣ Μαθητείας του ΟΑΕΔ καταργούνταν και προβλεπόταν μια παράταση για τη λειτουργία τους για ένα έτος. Αντίθετα, από το σχολικό έτος 2015-16 και μετά παρατηρείται δραματική μείωση των εγγραφέντων και των πραγματικά φοιτούντων. Συγκεκριμένα από το σχολικό έτος 2013-14 μέχρι το σχολικό έτος 2019-20 οι φοιτούντες μειώθηκαν κατά 44,1% και οι θέσεις μαθητείας κατά 36,7% (Διάγραμμα 2.6).

Διάγραμμα 2.6. Αριθμός μαθητών ΕΠΑΣ Μαθητείας

Πηγή: ΟΑΕΔ

Παρά το γεγονός ότι η αγορά εργασίας βρισκόταν σε μεγάλη ύφεση, ο αριθμός των θέσεων μαθητείας αυξήθηκε από 7.494 το σχολικό έτος 2012-13 σε 9.164 θέσεις το σχολικό έτος 2014-15, με σημαντικό ποσοστό αύξησης στον ιδιωτικό τομέα.

ΕΠΑΣ Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων λειτουργούν σήμερα έξι (6) ΕΠΑΣ και προσφέρουν τις εξής ειδικότητες του αγροτοδιατροφικού τομέα και της ξυλογλυπτικής τέχνης: Γαλακτοκομίας – Τυροκομίας, Ξυλογλυπτική – Διακοσμητική Επίπλου, Θερμοκηπιακές Κατασκευές και Καλλιέργειες, Φυτοτεχνικές Επιχειρήσεις – Αρχιτεκτονική Τοπίου, Αμπελουργία – Οινοτεχνία, σε αντίστοιχες περιφέρειες της χώρας όπου το παραγωγικό τους μοντέλο προσιδιάζει πλήρως προς τις παρεχόμενες ειδικότητες.

Διακυβέρνηση της ΕΕΚ

Η διακυβέρνηση της ΕΕΚ έχει καθοριστικό ρόλο για την επιτυχία του συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης. Εάν η αυτονομία του σχολικού συστήματος αποτελεί προϋπόθεση για μία αποτελεσματική και ποιοτική εκπαίδευση, η αυτονομία της ΕΕΚ αποτελεί καταλυτική παράμετρο που οφείλουν οι κυβερνήσεις να τη σεβαστούν κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή αυτής. Μία από τις βασικές πτυχές στη διασφάλιση της ποιότητας και της ελκυστικότητας της ΕΕΚ σχετίζεται με τη συνεργασία ΕΕΚ και Επιχειρήσεων. Μια μελέτη του Ελβετικού Οικονομικού Ινστιτούτου (KOF) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα κύρια χαρακτηριστικά της ΕΕΚ στις χώρες με τις υψηλότερες επιδόσεις περιλαμβάνουν το γεγονός ότι εμπλέκονται οι εργοδότες στον καθορισμό προτύπων προσόντων, στην παροχή της κατάρτισης, στην αξιολόγηση και τον επανασχεδιασμό αυτής.

Στην Ελλάδα υφίσταται ένα ανελαστικό, περίπλοκο και πολυπρόσωπο σύστημα διακυβέρνησης από άνω προς τα κάτω (up/ bottom), με παντελή απουσία αυτονομίας στις εκπαιδευτικές μονάδες ΕΕΚ και χωρίς τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων από τα θεσμικά όργανα του σχεδιασμού της εθνικής και περιφερειακής πολιτικής, όπως της Εθνικής Επιτροπής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και της Τεχνικής Επιτροπής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Συμμετέχουν στο Εθνικό Συντονιστικό Όργανο Μαθητείας, αλλά σημειώνεται ότι στον Οδηγό υλοποίησης του έργου «Μεταλυκειακό Έτος Μαθητείας» της σχετικής Πράξης ΕΣΠΑ, στα αναφερόμενα ως εμπλεκόμενα μέρη για την υλοποίηση, απουσιάζουν οι κοινωνικοί εταίροι.

Οι Περιφερειακές Επιτροπές ΕΕΚ, στις οποίες θεσμικά συμμετέχουν οι κοινωνικοί εταίροι, έχουν αρμοδιότητα για τη διατύπωση εισηγήσεων στο Περιφερειακό Συμβούλιο για θέματα ΕΕΚ και της σύνδεσής της με την αγορά εργασίας, με πρόταση ειδικοτήτων. Η πραγματικότητα είναι ότι οι προσφερόμενες ειδικότητες από τα ΕΠΑΛ/ΕΠΑΣ καθορίζονται από το υφιστάμενο εκπαιδευτικό προσωπικό και τον εργαστηριακό εξοπλισμό, χωρίς ουδεμία σύνδεση με τις υπαρκτές ανάγκες σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Η έλλειψη αξιόπιστης και ευέλικτης διακυβέρνησης οδηγεί σε παθογένειες και σπατάλη πόρων. Ως παράδειγμα αναφέρεται η αλληλοεπικάλυψη ειδικοτήτων με την παροχή της ίδιας ειδικότητας από διαφορετικές εκπαιδευτικές διαδρομές (ΕΠΑΣ, ΕΠΑΛ, ΙΕΚ) στο ίδιο περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, παθογένεια που επηρεάζει και τα επαγγελματικά δικαιώματα των επιμέρους εκπαιδευτικών διαδρομών.

Χρηματοδότηση

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, το 2017 οι δημόσιες δαπάνες για το σύνολο της δευτεροβάθμιας ΕΕΚ ανήλθαν σε 471,3 εκατομμύρια ευρώ. Αξιοσημείωτη χρηματοδότηση στον τομέα έχει δοθεί από το Επιχειρησιακό

Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» 2014-2020, για τη βελτίωση της συνάφειας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας, τη διευκόλυνση της μετάβασης από την εκπαίδευση στην εργασία, την ενίσχυση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και των συστημάτων κατάρτισης, την προσαρμογή των προγραμμάτων σπουδών και την καθιέρωση και ανάπτυξη συστημάτων μάθησης με βάση την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των διττών μορφών εκπαίδευσης, ύψους περίπου 350 εκατομμυρίων ευρώ.

Η κοινωνική αποδοχή της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (EEK)

Σε έρευνα αγοράς του Cedefop (VET opinion survey, 2017) για την εικόνα της ανώτερης δευτεροβάθμιας ΕΕΚ καταγράφεται ότι η ελκυστικότητα της ανώτερης δευτεροβάθμιας ΕΕΚ είναι θετική σε ποσοστό 69% και αρνητική σε ποσοστό 29%, πλησίον του μέσου όρου της ΕΕ-28. Οφείλουμε όμως να σημειώσουμε, ότι η παρούσα θετική καταγραφή, δεν ανταποκρίνεται και στο ποσοστό των μαθητών που φοιτούν στα ΕΠΑΛ/ΕΠΑΣ, καθώς αυτό είναι μόνο 34,6%.

Για τη μη επιλογή ως εκπαιδευτικής διαδρομής του ΕΠΑΛ, συνηγορεί και η καταγραφή ότι ένας στους δύο ερωτηθέντες, ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά σε ευρωπαϊκό επίπεδο, απαντά ότι το απολυτήριο ΕΠΑΛ δεν οδηγεί σε σύντομο χρονικό διάστημα σε απασχόληση. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τα κράτη-μέλη, όπου η ΕΕΚ συνδέεται άμεσα και κατ' ουσία με την αγορά εργασίας, είναι 76% για τη Γερμανία, 78% για την Αυστρία και 81% για το Βέλγιο. Σχετικό είναι και το εύρημα ότι τη συμβολή της ΕΕΚ στην καταπολέμηση της ανεργίας την υποστηρίζει το 66% των ερωτηθέντων, το χαμηλότερο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σε σύγκριση με το 86% της Γερμανίας, το 96% της Σουηδίας και το 94% της Φινλανδίας.

Σημαντικό είναι ότι ένας στους δύο υποστηρίζει ότι η κυβέρνηση θα πρέπει να χρηματοδοτήσει κατά προτεραιότητα την ΕΕΚ, σε σύγκριση με την υφιστάμενη προτεραιοποίηση της Γενικής Εκπαίδευσης. Η τοποθέτηση αυτή θα πρέπει να ευαισθητοποιήσει τα αρμόδια υπουργεία, ώστε να κατευθύνουν πόρους προς την ΕΕΚ για τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμισή της

Επαγγελματικά Περιγράμματα

Τα επαγγελματικά περιγράμματα αποτελούν σημαντικό εργαλείο και συνιστώσα για την παροχή αξιόπιστης ΕΕΚ, εφόσον πραγματοποιούνται με την ουσιαστική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, με την επικαιροποίησή τους με βάση την πρόβλεψη για τις εξελίξεις στα επαγγέλματα και την άμεση σύνδεσή τους με την αγορά εργασίας.

Από τον ΕΟΠΠΕΠ έχουν πιστοποιηθεί 204 επαγγελματικά περιγράμματα, τα οποία καλύπτουν ένα μέρος των υφιστάμενων επαγγελμάτων και απαιτείται εκσυγχρονισμός τους, καθώς έχουν επέλθει σοβαροί μετασχηματισμοί στην οικονομία και στην αγορά εργασίας.

Μαθητεία και Επιχειρήσεις

Οι δαπάνες που σχετίζονται με τη μαθητεία σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, είτε βαρύνουν εξ ολοκλήρου την κυβέρνηση, είτε οι κυβερνήσεις επιδοτούν τις επιχειρήσεις, είτε επιβαρύνουν τις κυβερνήσεις και τα επιμελητήρια.

Στα οφέλη της μαθητείας για την επιχείρηση μπορεί να θεωρηθεί η αύξηση της παραγωγικότητας, η οποία όμως εξαρτάται από το εάν η διοργάνωση της κατάρτισης έχει γίνει από την επιχείρηση και εάν αυτή έχει ενταχθεί στη διαδικασία παραγωγής. Αρνητικός παράγοντας για την ανάπτυξη της μαθητείας είναι η έλλειψη επαρκών στοιχείων για το κόστος και τα οφέλη της μαθητείας.

Στα κίνητρα για τη μαθητεία συμπεριλαμβάνονται οι επιδοτήσεις σε πολλές μορφές, όπως σε χώρες με δυαδικό σύστημα (Γερμανία, Ελβετία), όπου η θεωρητική κατάρτιση χρηματοδοτείται από το δημόσιο και οι εργοδότες ή τα συνδικάτα ή οι κλαδικές ενώσεις επιχειρήσεων καλύπτουν τα έξοδα στην επιχείρηση, δηλαδή μισθό και ενδοεπιχειρησιακό κόστος. Σε ορισμένες χώρες, επιχειρήσεις που αναλαμβάνουν επιπλέον μαθητευόμενους σε σύγκριση με προηγούμενα έτη, ή επιχειρήσεις που εκπαιδεύουν μαθητευόμενους με συγκεκριμένες ανάγκες, ή επιχειρήσεις που εφαρμόζουν τον θεσμό για πρώτη φορά, δύναται να έχουν επιδότηση ή παροχή φορολογικών κινήτρων. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το 99% των επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι ΜμΕ και δεν έχει διαμορφωθεί κουλτούρα μαθητείας στη χώρα, είναι απαραίτητο να κατανοηθούν οι πολιτικές και τα κίνητρα που πρέπει να εφαρμοσθούν προκειμένου οι επιχειρήσεις να προσφέρουν θέσεις εργασίας.

Αναντιστοιχία δεξιοτήτων

Ο ευρωπαϊκός δείκτης δεξιοτήτων του Cedefop (ESI), είναι ένας σύνθετος δείκτης που παρέχει πληροφορίες σχετικά με τη συγκριτική απόδοση των εθνικών συστημάτων δεξιοτήτων στα κράτη μέλη της ΕΕ. Για την Ελλάδα έχει συνολική τιμή 23%, δηλαδή ότι είναι 23% της επίτευξης του ιδανικού, τη χαμηλότερη συνολική βαθμολογία ESI μεταξύ των χωρών της ΕΕ μαζί με την Ισπανία. Από τις συνιστώσες του δείκτη ESI, η Ελλάδα είναι η χώρα με τις χειρότερες επιδόσεις στην ΕΕ στον τομέα της αντιστοίχισης δεξιοτήτων (9%). Παρά τα στοιχεία που δείχνουν την υπερβολική προσφορά δεξιοτήτων στην ελληνική αγορά εργασίας, υπάρχουν ελλείψεις δεξιοτήτων και κενά σε συγκεκριμένα επαγγέλματα και ομάδες δεξιοτήτων και περίπου το 47% των ελληνικών επιχειρήσεων αναφέρουν ότι τα ελλείμματα δεξιοτήτων αποτελούν σημαντικό εμπόδιο για τις επενδύσεις.

Επίσης, σε έρευνα του ΣΕΒ διαπιστώνεται ότι το 42,6% των επιχειρήσεων δυσκολεύεται να καλύψει κενές θέσεις εργασίας μεσαίου επιπέδου, εξαιτίας κυρίως της έλλειψης των κατάλληλων δεξιοτήτων και της απαιτούμενης εργασιακής εμπειρίας.

Συνεπώς το ελληνικό σύστημα δεξιοτήτων είναι ανεπαρκές και αδυνατεί να αντιμετωπίσει ακόμη και μέτρια επίπεδα ζήτησης δεξιοτήτων. Αυτό οδηγεί στη γνωστή παθογένεια αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που απασχολούνται σε επαγγέλματα κατωτέρου επιπέδου.

3. Δυσλειτουργίες και Προτάσεις Ανασυγκρότησης της ΕΕΚ

Σειρά μελετών καταδεικνύουν το γεγονός ότι λόγω της έλλειψης συγκροτημένου πλαισίου για την αύξηση των δεξιοτήτων, πολλές χώρες μπορεί να παρουσιάσουν «ισοζύγιο χαμηλών δεξιοτήτων», με την πλέον σοβαρή και μακροχρόνια επίπτωση την παλαίωση του γνωσσιακού πλούτου των ατόμων που βρίσκονται εκτός της αγοράς εργασίας. Προς επίρρωση αυτού, σχετική έρευνα του ιδρύματος Bertelsmann (2009) κατέληξε στο συμπέρασμα πως οποιαδήποτε μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος που θα παρέχει τα κατάλληλα εκπαιδευτικά προσόντα ή δεξιότητες σε όλα τα άτομα, δύναται μακροπρόθεσμα να οδηγήσει σε αύξηση του ΑΕΠ έως και 10%.

Κατά την ανάπτυξη συστήματος ΕΕΚ, θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε αυτό να στηρίζεται σε αρχές και κριτήρια επιστημονικά, διασφάλισης ποιότητας, κοινωνικοοικονομικών συνθηκών, να είναι αρκετά ευέλικτο με διαφορετικά προγράμματα που θα διευκολύνουν επιμέρους ομάδες νέων και επιχειρήσεων και να συμβάλει στις αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι άξονες μιας στρατηγικής επανασχεδιασμού της δευτεροβάθμιας ΕΕΚ στην Ελλάδα. Εντοπίζονται οι δυσλειτουργίες (σημεία που χρειάζονται διορθώσεις) και παρουσιάζονται οι προτάσεις για την ανάταξη αυτών.

ΠΡΟΤΑΣΗ 1: Αποκέντρωση των Δομών Διακυβέρνησης

Υφιστάμενη Κατάσταση: Το εκπαιδευτικό σύστημα τελεί υπό την κεντρική ευθύνη και εποπτεία του υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και είναι υπερσυγκεντρωτικό σε όλους τους άξονες και τις παραμέτρους σχεδιασμού και παροχής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Επιπλέον, στην ΕΕΚ υφίσταται ένα ανελαστικό, περίπλοκο και πολυπρόσωπο σύστημα διακυβέρνησης από άνω προς τα κάτω (top/bottom), με παντελή απουσία αυτονομίας στις εκπαιδευτικές μονάδες ΕΕΚ και χωρίς τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στα θεσμικά όργανα του σχεδιασμού της εθνικής και περιφερειακής πολιτικής.

Πρόταση

Ένα κεντρικά σχεδιασμένο και κατευθυνόμενο σύστημα ΕΕΚ δεν δύναται να

κατανοήσει πλήρως τις περιφερειακές δυναμικές και διαφορές, να κινητοποιήσει τους περιφερειακούς μηχανισμούς της εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας, να διαθέτει το απαραίτητο μείγμα πληροφοριών σχετικά με τις τοπικές συνθήκες, και να εγγυηθεί για την επιτυχία των εφαρμοζόμενων πολιτικών. Η κεντρική διοίκηση δεν διαθέτει την απαραίτητη ευελιξία και προσαρμοστικότητα για τη διαχείριση θεμάτων που επηρεάζονται άμεσα από τις διακυμάνσεις των οικονομικού τοπίου.

Ταυτόχρονα οι υπερβολικά λεπτομερείς προδιαγραφές ή τα υπερβολικά λεπτομερή πρότυπα που καθορίζονται σε εθνικό επίπεδο είναι εγγενώς πιο δύσκολο να προσαρμοστούν προς τις ανάγκες της τοπικής αγοράς εργασίας. Οι δομές διακυβέρνησης πρέπει να ενθαρρύνουν την ποικιλομορφία και την καινοτομία στο πλαίσιο της παροχής επαγγελματικών προγραμμάτων προκειμένου αυτά να είναι αποτελεσματικά. Οι περιφερειακές υπηρεσίες των συναρμόδιων υπουργείων σε συνεργασία με τις περιφερειακές δομές των κοινωνικών εταίρων θα πρέπει να έχουν αρμοδιότητες για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της ΕΕΚ σε περιφερειακό επίπεδο.

Προϋποθέσεις επιτυχούς διακυβέρνησης είναι:

- η διακυβέρνηση να γίνεται μέσω ολιγοπρόσωπων, ευέλικτων και σε μικρό αριθμό επιτροπών, με αντιπροσωπευτική εκπροσώπηση των δυο συναρμόδιων υπουργείων (Παιδείας και Εργασίας), των κοινωνικών εταίρων και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Η διακυβέρνηση θα πρέπει να δομείται σε δύο επίπεδα:
 - ο κεντρικό για τον εθνικό σχεδιασμό της ΕΕΚ και την ανάπτυξη και παρακολούθηση του πλαισίου ποιότητας της ΕΕΚ, και
 - ο περιφερειακό επίπεδο για την εξειδίκευση του εθνικού σχεδιασμού σε τοπικό επίπεδο, τον σχεδιασμό και τη διαχείριση των προσφερόμενων προγραμμάτων και την καλύτερη παρακολούθηση των τοπικών αγορών.
- Σημαντικός παράγοντας επιτυχίας του έργου των θεσμικών επιτροπών είναι η κατάρτιση, η γνώση των σύγχρονων εξελίξεων στον τομέα και η εμπειρία από την αγορά και την παραγωγική διαδικασία των συμμετεχόντων. Ένα σύγχρονο σύστημα ΕΕΚ απαιτεί και διακυβέρνηση από ανθρώπινο δυναμικό που θα έχει ξεπεράσει τις αγκυλώσεις του παρελθόντος.

ΠΡΟΤΑΣΗ 2: Αξιολόγηση και Κωδικοποίηση Υφιστάμενης Νομοθεσίας

Υφιστάμενη Κατάσταση: Η πολυνομία και η συστηματική κατάργηση θεσμικών πλαισίων πριν αυτά εφαρμοστούν για ικανό χρονικό διάστημα και αξιολογηθούν είναι παθογένεια της διακυβέρνησης της ΕΕΚ.

Πρόταση

Αξιολόγηση και κωδικοποίηση της υφιστάμενης νομοθεσίας. Σε επικείμενη αλλαγή αυτής θα πρέπει η νεότερη νομοθετική ρύθμιση να είναι 'νόμος πλαίσιο της ΕΕΚ' χωρίς παραπομπές σε προϋφιστάμενη νομοθεσία και με πλήρη τεκμηρίωση των προτεινομένων αλλαγών από τη διεθνή, ευρωπαϊκή και εθνική εμπειρία. Η νεότερη νομοθεσία πρέπει να εισάγει καινοτομία στο πλήρες φάσμα της ΕΕΚ και με τις ρυθμίσεις της να διασφαλίζει την αναβάθμιση του τομέα με διεθνή κριτήρια και πρότυπα.

ΠΡΟΤΑΣΗ 3: Αύξηση Πόρων για ΕΕΚ

Υφιστάμενη Κατάσταση: Οι δαπάνες για την εκπαίδευση ανέρχονται σε ποσοστό 3,9% του ΑΕΠ το 2018, το οποίο είναι το δεύτερο χαμηλότερο της ευρωζώνης και υπολείπεται του μέσου όρου των κρατών-μελών της ΕΕ-27. Η διαχρονική χαμηλή χρηματοδότηση της εκπαίδευσης αποτελεί σημαντικό πρόβλημα και τροχοπέδη στην ανάπτυξη και στην αναδιάρθρωση του συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης, που κρίνεται ως προαπαιτούμενο για την οικονομική και κοινωνική ανάκαμψη της χώρας.

Πρόταση

Οι οικονομικοί πόροι είναι καθοριστικοί για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των συστημάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Η αύξηση των πόρων είναι απαραίτητη για να διασφαλιστεί ότι το παρεχόμενο μείγμα των ειδικοτήτων ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη ότι σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ τα προγράμματα ΕΕΚ στοιχίζουν 1.500 USD περισσότερο ανά μαθητή από τα προγράμματα της γενικής παιδείας. Ήδη το ΕΣΠΑ 2014-2020 έχει διαθέσει σημαντικό προϋπολογισμό, περίπου 350 εκατ., στην αναβάθμιση της ΕΕΚ, ενώ άλλα σημαντικά χρηματοδοτικά εργαλεία είναι διαθέσιμα από την ΕΕ, τα οποία πρέπει να αξιοποιηθούν αποτελεσματικά (όπως, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό Ταμείο για την Αγροτική Ανάπτυξη, Ευρωπαϊκό Ταμείο για τις στρατηγικές επενδύσεις, επιμέρους Ευρωπαϊκά Προγράμματα για την Εκπαίδευση, την Κατάρτιση και την Απασχόληση καθώς και το πρόσφατο Ταμείο Ανάκαμψης).

Επιπλέον, είναι καθοριστικής σημασίας η εις βάθος και πολυεπίπεδη ανάλυση/μελέτη των δαπανών ΕΕΚ, προκειμένου να υπάρξει γνώση για το πραγματικό ύψος του κόστους αυτής και την επίτευξη οικονομικών κλίμακας. Η μελέτη θα συμβάλλει στην ανάπτυξη ενός μακροπρόθεσμου προϋπολογισμού, ο οποίος θα στηρίζει ένα τομέα σε διαρκή εξέλιξη.

ΠΡΟΤΑΣΗ 4: Αναβάθμιση Ποιότητας Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης

Υφιστάμενη Κατάσταση: Σύμφωνα με την τελευταία αξιολόγηση του Διεθνούς Προγράμματος PISA για την Αξιολόγηση των Μαθητών (Programme

for International Student Assessment), το 2018, η μέση απόδοση των Ελλήνων 15χρονων μαθητών είναι από τις χαμηλότερες μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ.

Πρόταση

Μέτρα για την ποιοτική και αποτελεσματική βελτίωση της διδασκαλίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση, καθώς αυτή προετοιμάζει το επίπεδο γνώσεων και ικανοτήτων των μαθητών της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και επηρεάζει καθοριστικά τις επιδόσεις των φοιτούντων. Με δεδομένο ότι προς την ΕΕΚ κατευθύνονται όλοι οι άριστοι μαθητές, είναι αντιληπτό ότι η αναβάθμιση των σπουδών στην υποχρεωτική εκπαίδευση θα συμβάλλει τα μέγιστα στη βελτίωση της απόδοσης του συστήματος ΕΕΚ.

ΠΡΟΤΑΣΗ 5: Αναβάθμιση Σπουδών ΕΕΚ και Διασύνδεση με Αγορά Εργασίας: Αντιστοίχιση Γνώσεων και Δεξιοτήτων

Υφιστάμενη Κατάσταση: Τις τελευταίες δεκαετίες στην Ελλάδα έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές μεταρρυθμίσεις στη σχολική και ανώτατη εκπαίδευση, ενώ η ΕΕΚ δεν ήταν ποτέ αντικείμενο εκτενούς μελέτης και αλλαγών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το χαμηλό κύρος της ΕΕΚ και τη χαμηλή ελκυστικότητά της και οδηγεί στην ανισορροπία της σύνθεσης του μαθητικού και σπουδαστικού πληθυσμού.

Πρόταση

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο καταρτίστηκε κάτω από πιεστικές συνθήκες, στο πλαίσιο της μνημονιακής υποχρέωσης εκσυγχρονισμού της ΕΕΚ, και δεν αφιερώθηκε αρκετός χρόνος και μελέτη για την ουσιαστική αναβάθμιση της σχολικής επαγγελματικής εκπαίδευσης. Αυτό οδήγησε στη συνέχιση των διαχρονικά αποτυχημένων μορφών ΤΕΛ και ΕΠΑΛ, τα οποία έχουν περιορισμένη ή καθόλου σύνδεση με την αγορά εργασίας. Εν πολλοίς συνεχίστηκε η καθηγητοκεντρική προσέγγιση της ΕΕΚ και όχι η μαθητοκεντρική προσέγγιση.

Στον στρατηγικό σχεδιασμό κεντρική συνιστώσα πρέπει να είναι οι παγκόσμιες εξελίξεις, η εξωστρέφεια, το ποιοτικό πλαίσιο ποιότητας, ενώ σημαντικός παράγοντας στην επίτευξη των στόχων αποτελεί η αλλαγή της νοοτροπίας για την ΕΕΚ, των μαθητών, των γονιών και του κοινωνικού ιστού. Ο άξονας της ελκυστικότητας απαιτεί διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση της ποιότητας και της συνάφειας της ΕΕΚ με την αγορά εργασίας, την ουσιαστική συμβολή των κοινωνικών εταίρων, τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση των προγραμμάτων σπουδών και βιβλίων, τη χρήση σύγχρονων και καινοτόμων διδακτικών υλικών, την παροχή γνώσεων και δεξιοτήτων που απαιτούνται στην αγορά εργασίας, αλλά συμβάλουν επίσης και στη συγκρότηση ενός ολοκληρωμένου πολίτη. Σημαντική παράμετρος είναι η προσφορά σύγχρονων και στοχευμένων ειδικοτήτων, οι οποίες δύνανται να παρέχονται σε συνεργασία με τους κλαδικούς τομείς της οικονομίας.

Καθοριστικής σημασίας είναι ο αποτελεσματικός ΣΕΠ κατά τη διάρκεια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και καθ' όλη την διάρκεια της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Στο πλαίσιο της μαθητείας, όσον αφορά την Πρακτική άσκηση/Μαθητεία που πραγματοποιείται εντός της επιχείρησης, βασικό μειονέκτημα είναι η απουσία προδιαγραφών για το τμήμα αυτό της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ενώ το μέρος της εκπαίδευσης που υλοποιείται στο σχολείο -τόσο στη σχολική αίθουσα, όσο και στο εργαστήριο- περιγράφεται με σαφήνεια στο πρόγραμμα σπουδών, για τη μαθητεία που πραγματοποιείται στην επιχείρηση δεν υπάρχει αντίστοιχο πρόγραμμα στο οποίο να περιγράφονται αναλυτικά οι εργασίες/ασκήσεις που απαιτείται να εκτελέσει ο μαθητευόμενος στην επιχείρηση, προκειμένου να εφαρμόσει στην πράξη όλο το εύρος των θεωρητικών γνώσεων που έχει λάβει στη σχολική μονάδα.

Βάση του προγράμματος σπουδών πρέπει να αποτελεί το επαγγελματικό περίγραμμα, το οποίο οφείλει να περιλαμβάνει τις απαραίτητες δεξιότητες και τις γνώσεις για την άσκηση ενός επαγγέλματος, αλλά και να εφοδιάζει τον μαθητευόμενο με οριζόντιες δεξιότητες για την εξασφάλιση σχετικής ευελιξίας για την άσκηση στο μέλλον παρεμφερών επαγγελμάτων. Τα επαγγελματικά περιγράμματα που έχει καταρτίσει ο ΕΟΠΠΕΠ δεν ανταποκρίνονται στη σύγχρονη παραγωγική δομή της οικονομίας και το περιεχόμενο είναι απαξιωμένο και ως εκ τούτου είναι αναποτελεσματικά για την επίτευξη του στόχου σχεδιασμού ενός σύγχρονου προγράμματος σπουδών.

Προτεραιότητα είναι να συσταθούν κοινές ομάδες εργασίας με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και εμπειρογνομώνων του κάθε κλάδου, με κατάλληλη επιστημονική και επαγγελματική επάρκεια, προκειμένου να καταρτιστούν:

- επαγγελματικά περιγράμματα που θα αντικαταστήσουν τα ήδη υπάρχοντα παρωχημένα, και
- προγράμματα σπουδών, τα οποία θα ανταποκρίνονται στις σύγχρονες, αλλά και στις μελλοντικές ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Σε επίπεδο ΕΠΑΛ θα πρέπει να αναπτυχθούν νέα προγράμματα σπουδών βασισμένα στα νέα επαγγελματικά περιγράμματα και να συνταχθούν νέα διδακτικά βιβλία αρκετά από τα οποία είναι κωδικοποιήσεις προϋφισταμένων. Το ωρολόγιο πρόγραμμα σπουδών των ΕΠΑΛ πρέπει να αναδιαμορφωθεί, ώστε να υπάρχει καλύτερη ισορροπία μεταξύ μαθημάτων γενικής παιδείας και μαθημάτων ειδικότητας ενισχύοντας τις δεύτερες. Θα πρέπει να γίνει αξιολόγηση της αναγκαιότητας των προσφερόμενων μαθημάτων γενικής παιδείας, ώστε να απελευθερωθεί χρόνος για συνέχιση του ΣΕΠ στη Β' και Γ' τάξη του ΕΠΑΛ και να εισαχθούν μαθήματα οριζόντιων γνώσεων, όπως ξένες γλώσσες, πληροφορική, εργασία σε ομάδα, ανάπτυξη κριτικής σκέψης, διότι συμβάλουν στο ποιοτικό μέρος του εργαζόμενου και τον διευκολύνουν διαχρονικά στην επαγγελματική του εξέλιξη και κινητικότητα.

Τέλος, πρέπει να επιδιωχθεί η ορθή αντιστοίχιση των διαφόρων τύπων ΕΕΚ σε επίπεδα του Εθνικού Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων. Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων (ΕΠΕΠ) αποτελεί ένα πλαίσιο με 8 επίπεδα αναφοράς που βασίζεται στα μαθησιακά αποτελέσματα για όλους τους τύπους των προσόντων. Τα Εθνικά Πλαίσια Επαγγελματικών Προσόντων οφείλουν να συσχετίζονται με τις εκροές ως μια αποτύπωση όλων αυτών που ο εκπαιδευόμενος γνωρίζει, κατανοεί και μπορεί να κάνει μετά την ολοκλήρωση μιας διαδικασίας μάθησης και όχι με τις εισροές, όπως η διάρκεια και το επίπεδο των σπουδών. Έτσι το ΕΠΑΛ και το ΕΠΑΣ ανήκουν στο επίπεδο 4, παρότι οι σπουδές τους δεν είναι συγκρίσιμες και ενισχύεται από το γεγονός ότι οι απόφοιτοι των ΕΠΑΣ δεν έχουν πρόσβαση στα πανεπιστήμια. Ταυτόσημο πρόβλημα υφίσταται και με το επίπεδο 5 όπου εντάσσονται οι απόφοιτοι των ΙΕΚ και της Τάξης Μαθητείας. Προτείνεται η επανεξέταση της αντιστοίχισης των εκπαιδευτικών διαδρομών ΕΕΚ με την εφαρμογή των οριζόμενων κριτηρίων στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων, προκειμένου οι επιχειρήσεις σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο να έχουν σαφή εικόνα για τις γνώσεις και τις δεξιότητες των εργαζομένων.

Επιπλέον των ανωτέρω παρεμβάσεων για τη συνολικά ποιοτική αναβάθμιση της ΕΕΚ, επικουρικά θα πρέπει να αναληφθούν πληροφοριακές και διαφημιστικές δράσεις για να προσεγγίσουμε τους νέους και τις οικογένειές τους, τους εκπαιδευτικούς, τους εργοδότες και το κοινωνικό σύνολο, αφού πρώτα έχουμε διασφαλίσει ότι προωθούμε ένα νέο προϊόν και όχι το προηγούμενο αποτυχημένο με νέο περιτύλιγμα.

ΠΡΟΤΑΣΗ 6: Απαραίτητη προϋπόθεση ο στρατηγικός σχεδιασμός του τομέα

Υφιστάμενη Κατάσταση: Η έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού και αξιολόγησης των παθογενειών της ΕΕΚ οδήγησε σε κατακερματισμό του τομέα (ΕΠΑΛ, ΕΠΑΣ, Μεταλυκειακό Έτος-Τάξη Μαθητείας, ΙΕΚ) με αλληλοεπικαλύψεις επιπέδου και ειδικοτήτων, με απουσία παροχής σύγχρονων και αξιόπιστων δεξιοτήτων και γνώσεων οι οποίες δεν ανταποκρίνονται σε μια υπό μετασχηματισμό αγορά εργασίας, στη σπατάλη πόρων και στη μη επίτευξη της απαιτούμενης κοινωνικής αποδοχής.

Πρόταση

Το 1977 θεσμοθετήθηκε το πρώτο πλαίσιο το οποίο έθεσε τη βάση για μια οργανωμένη καινοτόμο επαγγελματική εκπαίδευση. Η Μέση εκπαίδευση περιλάμβανε τις Τεχνικές & Επαγγελματικές Σχολές (ΤΕΣ) και τα Τεχνικά και Επαγγελματικά Λύκεια (ΤΕΛ). Το ίδιο μοντέλο αναπαράγεται έως σήμερα με τις ΕΠΑΣ να αντιστοιχούν στις ΤΕΣ και το ΕΠΑΛ να αντιστοιχεί στο ΤΕΛ. Ουδεμία άλλη αλλαγή ή εκσυγχρονισμός έχει επέλθει στη δομή και το περιεχόμενο της δευτεροβάθμιας ΕΕΚ. Επιπλέον αυτού, αναπτύσσονται και άλλες δομές στην αρχική ΕΕΚ σε μεταδευτεροβάθμιο επίπεδο (ΙΕΚ,

Μεταλυκειακό Έτος-Τάξη Μαθητείας), χωρίς να έχει μελετηθεί το όλο πλέγμα της ΕΕΚ. Υπάρχει το παράδοξο φαινόμενο όλες οι δομές να παρέχουν τις ίδιες ειδικότητες όχι μόνο σε εθνικό επίπεδο, αλλά και σε τοπικό, ενώ δεν υπάρχει ούτε συντονισμός ούτε συνεργασία. Το θέμα δημιουργεί σοβαρά προβλήματα και στα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων.

Επειδή η εποχή μας είναι πιο δυναμική σε σύγκριση με το παρελθόν, οι δομές και τα προγράμματα της ΕΕΚ θα πρέπει να αναπτύσσονται λαμβάνοντας υπόψη όλες της παραμέτρους ενός Πλαισίου Ποιότητας της ΕΕΚ, το οποίο θα έχει συγκροτηθεί με τα εθνικά και διεθνή πρότυπα και τούτο διότι με την παγκοσμιοποίηση των οικονομιών, η κινητικότητα των εργαζομένων είναι πραγματικότητα. Ο εκσυγχρονισμός του τομέα θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ότι το κοινωνικό, οικονομικό και εργασιακό περιβάλλον είναι ταχέως μετασχηματιζόμενα και το αυτό απαιτείται και από την ΕΕΚ. Απαραίτητες προϋποθέσεις είναι:

- Ουσιαστική σύνδεση της ΕΕΚ με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό της χώρας.
- Κατάρτιση Πλαισίου Ποιότητας της ΕΕΚ με χρονική κλιμάκωση (βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο, μακροπρόθεσμο).
- Περιοδική αξιολόγηση όλων των συνιστωσών της εκπαίδευσης, όπως εκπαιδευτικού προσωπικού, βιβλίων και διδακτικού υλικού, προγραμμάτων σπουδών, παρεχόμενων ειδικοτήτων.
- Εξορθολογισμός των παρεχόμενων ειδικοτήτων, ώστε να μην υπάρχουν επικαλύψεις μεταξύ των επιμέρους εκπαιδευτικών δομών.
- Σχεδιασμό και ανάπτυξη κλαδικών ειδικοτήτων σε συνεργασία με τους επιμέρους κλάδους της οικονομίας, οι οποίοι θα συμμετέχουν και στην εφαρμογή των προγραμμάτων. Ως καλή πρακτική αναφέρεται το επιτυχημένο πρόγραμμα που υλοποίησε ο ΟΑΕΔ σε συνεργασία με το Ελληνογερμανικό Επιμελητήριο στον τουριστικό τομέα.
- Εισαγωγή σπονδυλωτών (modular) προγραμμάτων.
- Εισαγωγή νέων μεθόδων εκπαίδευσης και κατάρτισης, όπως η τηλεεκπαίδευση όπου αυτό είναι εφικτό.
- Σύνδεση του συστήματος με τον Μηχανισμό Διάγνωσης Αναγκών Αγοράς Εργασίας προκειμένου να αναπτύσσεται το πλέγμα των απαιτούμενων ειδικοτήτων ανάλογα με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.
- Αξιοποίηση των διεθνών και ευρωπαϊκών μηχανισμών για την πρόβλεψη της εξέλιξης των επαγγελματιών μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.
- Ποιοτική βελτίωση του υφιστάμενου Μηχανισμού Διάγνωσης Αναγκών Αγοράς Εργασίας, ώστε να ανταποκρίνεται στο ρόλο του.
- Αξιοποίηση της υφιστάμενης υλικοτεχνικής υποδομής που διαθέτει η δευτεροβάθμια ΕΕΚ.

ΠΡΟΤΑΣΗ 7: Μείωση της σχολικής διαρροής

Υφιστάμενη Κατάσταση: Το ποσοστό σχολικής διαρροής του ΕΠΑΛ ανέρχεται σε 11%, δύομιση φορές πάνω από το γενικό ποσοστό διαρροής του εκπαιδευτικού συστήματος. Το αντίστοιχο ποσοστό στις ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ ανέρχεται σε 19% και στο «Μεταλυκειακό Έτος - Τάξης Μαθητείας» σε 13,2%.

Πρόταση

Δεν έχει μελετηθεί το θέμα για να είναι γνωστά τα αίτια σε εθνικό επίπεδο. Οπωσδήποτε σημαντικοί παράγοντες είναι οι αναφερόμενες παθογένειες και δυσλειτουργίες του συστήματος, η μη σύγχρονη δομή των εκπαιδευτικών μονάδων και των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, τα απαρχαιωμένα εκπαιδευτικά προγράμματα, οι υψηλές απαιτήσεις στα μαθήματα γενικής παιδείας, τα οποία δεν λαμβάνουν υπόψη τους το χαμηλό επίπεδο γνώσεων που φέρουν οι μαθητές από την υποχρεωτική εκπαίδευση, η έλλειψη αξιόπιστου ΣΕΠ και η αύξηση των θέσεων μαθητείας. Κρίνεται ότι η συνολική αναβάθμιση του συστήματος θα λειτουργήσει θετικά προς αυτή την κατεύθυνση.

ΠΡΟΤΑΣΗ 8: Ίση συμμετοχή των δύο φύλων

Υφιστάμενη Κατάσταση: Η αναλογία κοριτσιών (37%) και αγοριών (63%) στο μαθητικό δυναμικό στα ΕΠΑΛ συνεχίζει να είναι αρνητική για τα κορίτσια και να στερεί ευκαιρίες για αύξηση της απασχολησιμότητας των γυναικών.

Πρόταση

Σε επίπεδο ΣΕΠ και σε δράσεις προώθησης της ΕΕΚ πρέπει να υπάρχει εξειδικευμένο τμήμα παρέμβασης που θα απευθύνεται στα κορίτσια. Στοχευμένες δράσεις όπως η δράση «Girls' day» -που υλοποίησε ο ΟΑΕΔ πέρυσι στην Αθήνα και το 2021 σχεδιάζεται για τη Θεσ/νίκη- και αφορά την ενημέρωση κοριτσιών της υποχρεωτικής εκπαίδευσης για τα πράσινα τεχνικά επαγγέλματα και τις ανανεώσιμες και ήπιες μορφές ενέργειας, μέσω εργαλείων εικονικής πραγματικότητας, αποτελούν «Καλές Πρακτικές» που πρέπει να υιοθετηθούν και να επεκταθούν.

ΠΡΟΤΑΣΗ 9: Επανασχεδιασμός και Επέκταση του Θεσμού της Μαθητείας

Υφιστάμενη Κατάσταση: Το 94% του μαθητικού δυναμικού φοιτά στα ΕΠΑΛ και το 6% φοιτά στις ΕΠΑΣ, όταν στις χώρες του ΟΟΣΑ το ποσοστό των προγραμμάτων μαθητείας κυμαίνεται από 30% έως 80%. Εκ παλλήλου ο αριθμός των προσφερόμενων θέσεων μαθητείας δεν είναι αρκετά υψηλός για να καλύψει τις απαιτούμενες ανάγκες, εάν το σύστημα μαθητείας λειτουργούσε αποτελεσματικά.

Πρόταση

Η παράμετρος μαθητεία είναι διάσταση της ΕΕΚ, η οποία απαιτεί σοβαρή προσέγγιση σε τρεις άξονες: εθνικό σχεδιασμό, μαθητές και επιχειρήσεις.

Απαιτείται συγκροτημένη ανάλυση-μελέτη του θεσμού της εξωστρέφειας της μαθητείας για να γίνουν αντιληπτά τα κάτωθι και να σχεδιαστεί η σχετική πολιτική:

- Γιατί δεν αποτελεί για τους μαθητές μια ελκυστική μορφή μάθησης, καθώς ταυτόχρονα ενισχύουν τις δεξιότητες τους και τους προετοιμάζει για εργασία και σταδιοδρομία.
- Γιατί ορισμένες εταιρείες και ορισμένοι τομείς παρέχουν θέσεις μαθητείας, ενώ άλλοι δεν το κάνουν.
- Γιατί οι μαθητές που επιλέγουν προγράμματα μαθητείας έχουν συχνά διαφορετικά χαρακτηριστικά από αυτούς που ακολουθούν περισσότερο σχολική κατάρτιση.
- Γιατί δεν οδηγούν σε υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης.
- Ποιοι είναι οι λόγοι της υψηλής σχολικής διαρροής.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι, το 99,9% των επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι ΜμΕ, εκ των οποίων 97% είναι μικροεπιχειρήσεις, είναι απαραίτητο να εντοπιστούν οι πολιτικές και τα κίνητρα που πρέπει να εφαρμοστούν προκειμένου οι επιχειρήσεις να προσφέρουν θέσεις εργασίας. Το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων είναι μια απλουστευμένη προσέγγιση για τη δικαιολόγηση πιθανών αστοχιών στο σχεδιασμό της μαθητείας, καθώς στις χώρες με εκτεταμένο θεσμό μαθητείας συμμετέχουν όλες οι επιχειρήσεις ανεξαρτήτως μεγέθους. Οποσδήποτε η πολιτική προσέλκυσης θέσεων μαθητείας από ΜμΕ οφείλει να είναι ειδικά σχεδιασμένη.

- Πρώτη προτεραιότητα σχεδιασμού της μαθητείας είναι η συγκρότηση διυπουργικού διοικητικού οργάνου που θα έχει ως αρμοδιότητα την εύρεση θέσεων μαθητείας για όλες τις εκπαιδευτικές δομές που έχουν στο πρόγραμμα τους την μαθητεία ή την πρακτική άσκηση(ΕΠΑΣ, ΙΕΚ, Μεταλυκειακό Έτος- Τάξη Μαθητείας). Ο κοινός φορέας διασφαλίζει την αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ της κυβέρνησης, των κοινωνικών εταίρων και των επιχειρήσεων, εξομαλύνει τον ανταγωνισμό μεταξύ των επιμέρους δομών και αποτελεί τον μοναδικό συνομιλητή των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί συνεργατικό κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης, καθώς το μέγιστο πρόβλημα που εντοπίζεται είναι η μη σαφής εικόνα στις επιχειρήσεις για το διαφορετικό επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων που διαθέτουν οι φοιτούντες στις επιμέρους δομές ΕΕΚ (ΕΠΑΣ, ΙΕΚ, Μεταλυκειακό Έτος- Τάξη Μαθητείας).

Μια στοχευμένη πολιτική για μικρότερες επιχειρήσεις πρέπει να συμπεριλαμβάνει τα ακόλουθα:

- Ύπαρξη διοικητικής υποστήριξης στις μικρές επιχειρήσεις να αξιοποιήσουν τις πιθανές παροχές, μέσω μηχανισμού υποστήριξής τους.

Ο μηχανισμός υποστήριξης θα συνδράμει τις επιχειρήσεις στην εκπλήρωση των απαιτήσεων πληθώρας διοικητικών και επιχειρησιακών θεμάτων, που άπτονται των προγραμμάτων μαθητείας, όπως να έχουν την ευθύνη αξιολόγησης της καταλληλότητας των επιχειρήσεων και να λειτουργούν ως χώροι μαθητείας, την παροχή πληροφόρησης σχετικά με τις συμβάσεις μαθητείας σύμφωνα με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της κάθε περίπτωσης, συμβουλευτικό ρόλο σε θέματα κατάρτισης και να δύναται επίσης να λειτουργεί και ως κέντρο πληροφοριών για ένα ευρύ φάσμα θεμάτων. Οι μηχανισμοί υποστήριξης δύνανται να λειτουργούν στις δομές των κοινωνικών εταίρων ή του ΟΑΕΔ.

- Να υπάρχει πρόσβαση για όλες τις επιχειρήσεις, ακόμα και στην πιο απομακρυσμένη περιοχή, στην πληροφόρηση και στη διάθεση των υφιστάμενων κινήτρων.
- Να διασφαλιστεί ότι οι εκπαιδευόμενοι θα παραμείνουν στην ίδια επιχείρηση καθ' όλη τη διάρκεια της μαθητείας, εκτός αν έκτακτοι λόγοι επιβάλουν την αλλαγή, προκειμένου οι εργοδότες να αισθάνονται ασφαλείς ότι δεν θα επενδύσουν σε καταρτιζόμενο, ο οποίος θα αποχωρήσει σε σύντομο χρονικό διάστημα.
- Να υπάρχουν αντισταθμιστικά οφέλη και για τους ίδιους τους εργοδότες, συμπεριλαμβανομένων αυτών που αυξάνουν την ικανότητα κατάρτισης των εργοδοτών.
- Διαφοροποίηση των κινήτρων για θέσεις μαθητείας σε συγκεκριμένους τομείς όπου το κόστος της κατάρτισης είναι υψηλό, όπως στη βιομηχανία.
- Λόγω της μικρής δυναμικότητας των μικρών επιχειρήσεων καταλυτικός παράγοντας στη αύξηση των θέσεων εργασίας είναι η ανάπτυξη δικτύων κατάρτισης, δηλαδή συνεργασία μεταξύ διαφορετικών επιχειρήσεων, οι οποίες μπορούν να υποβάλλουν από κοινού προτάσεις μαθητείας, είτε με τη μορφή της ολοκληρωμένης κατάρτισης σε κάθε επιχείρηση, είτε με την παροχή μέρους της κατάρτισης από τις επιμέρους επιχειρήσεις ανάλογα με την εξειδίκευση αυτών. Αυτό κρίνεται θετικό και για τις επιχειρήσεις γιατί συμμετέχουν στη διαδικασία μαθητείας και για τους μαθητευόμενους οι οποίοι εκπαιδεύονται σε διαφορετικές τεχνολογίες παραγωγής στις επιμέρους επιχειρήσεις.

Η συμμετοχή της κυβέρνησης όσο και των εργοδοτών στον σχεδιασμό και την παροχή μαθητείας αποτελεί βασική προϋπόθεση για την εξισορρόπηση διαφορετικών προοπτικών και συμφερόντων και την προσεκτική κατανομή του κόστους και του οφέλους από τη μαθητεία, ώστε όλοι -μαθητευόμενοι, εργοδότες και κοινωνία γενικά- να επωφελούνται.

ΠΡΟΤΑΣΗ 10: Επανεξέταση του «Μεταλυκειακού Έτους-Τάξη Μαθητείας»

Υφιστάμενη Κατάσταση: Οι μέχρι τώρα επιδόσεις του θεσμού Μεταλυκειακού Έτους - Τάξη Μαθητείας είναι απογοητευτικές, παρότι υπήρξε μεγάλη προβολή του. Στις παρούσες προτάσεις συμπεριλαμβάνεται το «Μεταλυκειακό Έτος-Τάξη Μαθητείας», παρότι δεν ανήκει στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αλλά είναι ένα υβριδικό κατασκεύασμα που νοπτικά συνδέεται με τα ΕΠΑΛ.

Πρόταση

Το Μεταλυκειακό Έτος-Τάξη Μαθητείας δεν δύναται να έχει λειτουργική σύνδεση με το ΕΠΑΛ, διότι ανήκει στο μη τυπικό σύστημα εκπαίδευσης, απευθύνεται σε ένα μεγάλο εύρος ηλικιών και σε άτομα που έχουν αποφοιτήσει από τα ΕΠΑΛ και συνεπώς δεν δύναται να θεωρηθεί ως δεύτερος κύκλος κατάρτισης του ΕΠΑΛ. Επιπλέον τούτων, παρότι δαπανήθηκαν υψηλά ποσά για τον θεσμό η ανάπτυξή του είναι περιορισμένη και δεν δύναται να ανταποκριθεί στον μεγάλο αριθμό της ομάδας στόχου. Επιπρόσθετα, δεν ανταποκρίνεται στα κριτήρια της μαθητείας που έχουν θέσει οι διεθνείς Οργανισμοί και ακολουθούν οι περισσότερες χώρες του ΟΟΣΑ και της ΕΕ.

Προτείνεται να επανεξετασθεί η λειτουργία του θεσμού της «Τάξης Μαθητείας», σε συνεργασία με τον ΟΑΕΔ, τους κοινωνικούς εταίρους και τα επιμελητήρια. Μια πρόταση που θα μπορούσε να διερευνηθεί είναι η μείωση των γενικών μαθημάτων στα ΕΠΑΛ για την απελευθέρωση διδακτικών ωρών και η Γ΄ Τάξη να δομείται σε δύο κύκλους: α) στον κύκλο της μαθητείας, η οποία θα έχει διάρκεια δύο έτη, δηλαδή το σύνολο των ετών στο ΕΠΑΛ θα είναι τέσσερα έτη και β) στον κύκλο της υφιστάμενης δομής του ΕΠΑΛ, διάρκειας τριών ετών. Η συμμετοχή σε κάθε κύκλο θα είναι απόφαση του μαθητή.

ΠΡΟΤΑΣΗ 11: Μαθήματα Ειδικότητας: Προσλήψεις με Συμβάσεις Ορισμένου Χρόνου

Υφιστάμενη Κατάσταση: Το εκπαιδευτικό προσωπικό της σχολικής ΕΕΚ (ΕΠΑΛ) προσλαμβάνεται με τα ίδια κριτήρια και τις ίδιες διαδικασίες με της γενικής εκπαίδευσης.

Πρόταση

Η πρόσληψη καθηγητών των μαθημάτων γενικής παιδείας με την ίδια διαδικασία με των καθηγητών του Γενικού Λυκείου είναι κατανοητή. Όμως, στα μαθήματα ειδικότητας, και δη στα εργαστηριακά, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να διαθέτουν επαγγελματική πείρα, προκειμένου να γνωρίζουν τις δεξιότητες και τις γνώσεις που απαιτεί το κάθε επάγγελμα και η παραγωγική διαδικασία. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι γνώσεις και οι δεξιότητες, με τις ραγδαίες εξελίξεις της τεχνολογίας και των μεθόδων παραγωγής, απαξιώνονται σε σύντομο

χρονικό διάστημα, η διαδικασία μάθησης βασιζόμενη σε μονίμους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι συνταξιοδοτούνται πλέον στο 67ο έτος της ηλικίας τους, είναι σαφές ότι δεν είναι παράμετρος σύγχρονης και ανταγωνιστικής ΕΕΚ.

Η επικαιροποίηση των γνώσεων και των ικανοτήτων των εκπαιδευτικών ΕΕΚ είναι πυλώνας για την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Παράμετροι που πρέπει να τους δοθεί ιδιαίτερη σημασία είναι οι κάτωθι:

- Θεσμοθέτηση, ως προϋπόθεση, της εργασιακής εμπειρίας των νεοπροσλαμβανόμενων καθηγητών ειδικότητας.
- Περιοδική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.
- Θεσμοθέτηση κινήτρων ώστε οι υπηρετούντες καθηγητές ειδικότητας αντί επιμόρφωσης, να απασχοληθούν σε επιχείρηση για ορισμένο χρονικό διάστημα, προκειμένου να αναβαθμίσουν και να εκσυγχρονίσουν τις γνώσεις τους. Αυτό είναι δυνατόν να εφαρμοστεί με αμοιβαίες ανταλλαγές προσωπικού μεταξύ επιχειρήσεων και σχολείου.
- Το προσωπικό του συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι μεγάλης ηλικίας επειδή δεν έχουν γίνει προσλήψεις για μεγάλο χρονικό διάστημα. Οι γνώσεις των καθηγητών ειδικότητας δύνανται να θεωρηθούν πεπαλαιωμένες, μετά την πάροδο ορισμένων ετών. Θα μπορούσε να εξεταστεί η δυνατότητα μετακίνησης των μεγάλων σε ηλικία καθηγητών, σε εθελοντική βάση, σε άλλες θέσεις του εκπαιδευτικού συστήματος ή της δημόσιας διοίκησης, ώστε να απελευθερωθούν θέσεις για νεότερους σε ηλικία εκπαιδευτικούς, οι οποίοι θα διαθέτουν σύγχρονες γνώσεις και επαγγελματική εμπειρία.
- Ο θεσμός του αναπληρωτή καθηγητή είναι θετικός για τους καθηγητές ειδικότητας, καθώς είναι περισσότερο εύκολο να τεθεί ως προαπαιτούμενο πρόσληψης η συναφής επαγγελματική εμπειρία. Συνεπώς η ΕΕΚ θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτελεσματικά με ένα μεγάλο αριθμό αναπληρωτών καθηγητών. Άλλωστε σε μεγάλο αριθμό χωρών οι εκπαιδευτικοί προσλαμβάνονται με συμβάσεις ορισμένου χρόνου στο σύνολο της εκπαίδευσης.

ΠΡΟΤΑΣΗ 12: Πρόσβαση των Αποφοίτων ΕΠΑΣ στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Υφιστάμενη Κατάσταση: Μη πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση των αποφοίτων των ΕΠΑΣ.

Πρόταση

Η δυνατότητα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι αναγκαία παράμετρος ενός αποτελεσματικού συστήματος ΕΕΚ. Στο πλαίσιο αυτό οφείλει να θεσμοθετηθεί η πρόσβαση των αποφοίτων ΕΠΑΣ στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, μέσω της δυνατότητας εγγραφής τους στη Γ' τάξη των ΕΠΑΛ αντίστοιχης ειδικότητας. Με το μέτρο αυτό αίρεται και ένας αρνητικός παράγοντας προκειμένου να αυξηθεί ο αριθμός των φοιτούντων στις ΕΠΑΣ.

ΠΡΟΤΑΣΗ 13: Επανασχεδιασμός ΣΕΠ (Σχολικός και Επαγγελματικός Προσανατολισμός)

Υφιστάμενη Κατάσταση: Ως αποτέλεσμα του μη αποτελεσματικού Σχολικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΣΕΠ), το ποσοστό μαθητικής διαρροής του ΕΠΑΛ ανέρχεται σε 11%, δύομιση φορές πάνω από το γενικό ποσοστό διαρροής του εκπαιδευτικού συστήματος. Το αντίστοιχο ποσοστό στις ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ ανέρχεται σε 19% και στο «Μεταλυκειακό Έτος - Τάξης Μαθητείας» σε 13,2%. Επίσης, η αναλογία κοριτσιών (37%) και αγοριών (63%) στο μαθητικό δυναμικό στα ΕΠΑΛ συνεχίζει να είναι αρνητική για τα κορίτσια και να στερεί ευκαιρίες για αύξηση της απασχολησιμότητας των γυναικών.

Πρόταση

Βασική συνιστώσα της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι η ενημέρωση των μαθητών, ώστε οι επιλογές σπουδών και επαγγέλματος να οδηγούν στην εύρεση απασχόλησης σύντομα μετά την ολοκλήρωση των σπουδών. Αυτή την αποστολή έχει αναλάβει ο ΣΕΠ, ο οποίος έως τώρα δεν έχει εκπληρώσει τον ρόλο του, λαμβάνοντας υπόψη τα υψηλά ποσοστά ανεργίας των νέων, το υψηλό ποσοστό των NEETs, την υπερσυγκέντρωση μαθητών στη γενική παιδεία και σε κλάδους σπουδών που αποδεδειγμένα είναι κορεσμένοι (όπως νομικές σπουδές και σπουδές που οδηγούν στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού) και το ποσοστό των εργοδοτών που δηλώνει ότι δεν βρίσκουν εργαζόμενους με τις κατάλληλες δεξιότητες.

Στο ΕΠΑΛ ο ΣΕΠ διδάσκεται μόνο στην Α' τάξη και ακολουθεί μια πρώιμη κατάργησή του, απουσιάζοντας από τις υπόλοιπες τάξεις. Απαιτείται εκσυγχρονισμός του θεσμού και εισαγωγή του και στις υπόλοιπες τάξεις του ΕΠΑΛ, ενώ θα πρέπει να εφαρμοστούν καλές πρακτικές από άλλες χώρες. Σε επίπεδο ΣΕΠ και σε δράσεις προώθησης της ΕΕΚ πρέπει να υπάρχει εξειδικευμένο τμήμα παρέμβασης που θα απευθύνεται στα κορίτσια. Στοχευμένες δράσεις, όπως η δράση «Girls' day» - που υλοποίησε ο ΟΑΕΔ πέρυσι στην Αθήνα και το 2021 σχεδιάζεται για τη Θεσσαλονίκη (και αφορά την ενημέρωση κοριτσιών της υποχρεωτικής εκπαίδευσης για τα πράσινα τεχνικά επαγγέλματα και τις ανανεώσιμες και ήπιες μορφές ενέργειας, μέσω εργαλείων εικονικής πραγματικότητας) αποτελούν «Καλές Πρακτικές» που πρέπει να υιοθετηθούν και να επεκταθούν.

ΠΡΟΤΑΣΗ 14: Πολιτική Αύξησης της Απασχόλησης των Νέων 20-24 Ετών

Υφιστάμενη Κατάσταση: Το ποσοστό των νέων ηλικίας 20-24 ετών εκτός εκπαίδευσης εργασίας και κατάρτισης (NEETs – Not in Education, Employment or Training) είναι 22,5% σε σύγκριση με το 17,5% του 2009 (ΟΟΣΑ, 2020), ένα από τα υψηλότερα των χωρών του ΟΟΣΑ.

Πρόταση

Οι νέοι που απαρτίζουν την ομάδα NEETs αποτελούν μία σημαντική ετερογενή υποκατηγορία των ανέργων νέων. Οι επιπτώσεις του φαινομένου είναι βραχυχρόνιες και μακροχρόνιες, τόσο για τα άτομα όσο και για την οικονομία. Είναι άμεση προτεραιότητα η υιοθέτηση εξειδικευμένων πολιτικών για τους NEETs λόγω της πολυπλοκότητας των παραμέτρων τους, της ετερογένειας στη σύνθεσή τους, του νεαρού της ηλικίας τους και τις σοβαρότατες επιπτώσεις που έχει η μη συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας. Οι πολιτικές θα πρέπει να αναπτυχθούν από τα συναρμόδια υπουργεία σε στενή συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους και την αγορά εργασίας, ώστε οι παρεχόμενες ειδικότητες, γνώσεις και δεξιότητες του συστήματος ΕΕΚ να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Μελέτες έχουν αποδείξει ότι η μείωση της υψηλής σχολικής διαρροής που καταγράφεται στις δομές ΕΕΚ, ο στοχευμένος Επαγγελματικός Προσανατολισμός και η πρακτική άσκηση και η μαθητεία συμβάλουν ώστε οι νέοι να έχουν την ευκαιρία να λάβουν καλύτερο προσανατολισμό σχετικά με τις συνθήκες εργασίας σε μια επιχείρηση ή σε ένα συγκεκριμένο επάγγελμα και να μειώνεται ο κίνδυνος ένταξης στην ομάδα NEETs.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Australian Workforce and Productivity Agency 2013, *Human capital and productivity: literature review*, AWPA, Canberra.

Barrett Beicht, U., G. Walden and H. Herget (2004), *Costs and benefits of in-company vocational educational and training in Germany*, BIBB, Bonn.

Billett, S. (1998), “Enterprises and vocational education and training: expenditure and expected returns”, *Journal of Vocational Education and Training*, Vol. 50, No. 3, pp. 387-402.

Cedefop (European Centre for the Development of Vocational Training) 2011a, *Vocational education and training for the common good: the macrosocial benefits of VET*.

Cedefop research paper no.13, *Publications Office of the European Union*, Luxembourg, —2011b, *The anatomy of the wider benefits of VET in the workplace*, Cedefop research paper no.12, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, —2013, *Benefits of vocational education and training in Europe for people, organisations and countries*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Cedefop, “*Επισκόπηση της μαθητείας ΕΛΛΑΔΑ*”, 2018

Cedefop, “*STRENGTHENING SKILLS ANTICIPATION AND MATCHING IN GREECE*”, 2020

Cedefop, “*Cedefop opinion survey on vocational education and training in Europe*”, 2018 Greece. Cedefop ReferNet thematic perspectives series.

European Commission, Ruth Santos-Brien, “*Effective outreach to NEETs Experience from the ground*”, 2018 European Commission, “*Employment and Social Developments in Europe 2020*”, 2020

- European Commission, “*Education and Training Monitor 2019*”, 2019
- European Commission, Eurydice, “*ΕΛΛΑΔΑ, Χρηματοδότηση της Εκπαίδευσης και της Κατάρτισης Ενηλίκων*».
- European Commission, “*EUROPEAN SKILLS AGENDA FOR SUSTAINABLE COMPETITIVENESS, SOCIAL FAIRNESS AND RESILIENCE*”, 2020
- Eichhorst, W., N. Rodriguez-Planas, R. Schmidl, and K. F. Zimmermann, *A Roadmap to Vocational Education and Training Systems around the World*. IZA Discussion Paper No. 7110, 2012
- Finish Ministry of Education, “*The competence-based approach steers vocational education and training in the right direction*”, 2018
- Intereconomics, Review of European Economic Policy*, Johann Bacher, Heinz Leitgöb, Dennis Tamesberger, “How to Combat NEET? Evidence from Austria”, Volume 49, 2014 · Number 4 · pp. 221–227, 2014.
- OECD, “*Education at a glance – Country Note GREECE*”, 2019
- OECD, “*Human Capital Investment: An International Comparison*”, 1998
- OECD, Kathrin Hoeckel, “*Costs and Benefits in Vocational Education and Training*”, 2008
- OECD, “*Education Policy in Greece A preliminary Assessment*”, 2017
- ΕΛΣΤΑΤ, «*ΕΛΛΑΣ με αριθμούς*», 2020
- Ζωγόπουλος Ευστάθιος, και Καρατζάς Ιωάννης, «Έρευνα σε μαθητευόμενους/νες που συμμετείχαν στο Μεταλυκειακό Έτος – Τάξη Μαθητείας των ΕΠΑΛ», *International Journal of Educational Innovation*, Vol 2, 2020.
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, «*Σχολική Διαρροή*»
- ΥΠΑΙΘ, “*Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την Αναβάθμιση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και της Μαθητείας*”, 2016

diaNEOsis

diaNEOsis

dianeosis_org

diaNEOsis

diaNEOsis

διαNEOsis

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΛΥΣΗΣ